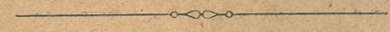

საქართველო

ეროვნულ-დემოკრატიული მიმართულების
ყოველთვიური ორგანო.

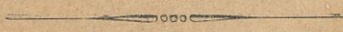
“LA PATRIE”

L'organe de la démocratie nationale géorgienne.

პარიზი. აგვისტო 1929 წ.

N° 2

შ ი ნ ა ა რ ს ი :

აგვისტოს აჯანყება შ. ამირეჯიბი.
კავკასიის კონფედერაცია დ. ვაჩაძე.
სალი გზით ი. ხანანაშვილი.
იასონ ჯავახიშვილის სიტყვა საქართველოს უზენაეს
სასამართლოში წარმოქმული 31 ივლისს 1925 წ.
ერთი უწყსოების შესახებ—განმარტება პარტიის
ცენტრალური ბიუროსი.

შინაური მიმხილვა.

საქართველო

ერთიანი დემოკრატიული მიმართულების ყოველთვიური ორგანო.

L'organe de la démocratie nationale géorgienne "La Patrie"

პარიზი. აგვისტო 1929 წ.

N 2.

Paris. Août 1929.

აგვისტოს აჯანყება.

9-476

აგვისტოს აჯანყების შესახებ პირველად მიხდება წერა, თუმცა მას აქეთ ხუთმა წელიწადმა გაიარა. მე მირჩევნიან რომ ამ ღირს შესანიშნავ ამბავზედ სხვებმა სწერონ. სხვანაირად რომა ვსთქვათ, თვით აგვისტოს აჯანყებისათვის იქნება კარგი, რომ მის შესახებ მეტე დაიწეროს და არა ესლა. არის რაღაცა ფრიად ამაღლებული და დაუთვლელი ქართველი ერის ამ თავგანწირულ ნაბიჯში და ამავე დროს ბევრი ანგარიშიანობა და დოქტრინიანობა თანამედროვეთა შორის, რაისა ხელს გვიცარავს, რომ ჩვენი დრო ნამდვილად და სწორედ მიუდგეს მას. პირადათ მე დღემდისაც ის მოწინაა შემჩრჩა, რომელიც იმ დღეებში მქონდა და რაისა მაშინ ყველა ქართველისათვის ერთად ერთ განსდას შეადგენდა.

შეცდომა იქნებოდა გვეფიქრა, რომ აგვისტოს აჯანყება ვინმემ გადასწყვიტა, ან მისი თავიდან ასილება ვისმეს შეეძლო და არ ინდამა. აჯანყებებს წინ ერთი მეგობარი დავიბარე, რომელიც ჩვენს საქმეში არავითარ მონაწილეობას არ იღებდა, მაგრამ რომლის აზრს დიდს ანგარიშს უწევდი და გავენდე. მე ვენდობოდი, როგორც იმის ჭკუას, აგრეთვე იმის პირუთვნელობას და მისი საშუალებით მსურდა გამეგო, როგორ მოეციდებოდა აჯანყებას, საზოგადოებრივად დაქსაქსული და დაფანტული ქართული გულის ის სინიდისი, ურთმლისოდ, როგორც მე თითონაც კარგად მესმოდა, კაცი კაცს გამარჯვებას ვერ ეტყვის, არამც თუ აჯანყება მოიწონეო.

ადვილად გასაგების მოსაზრებით მე იმ კაცს არ ვასახელებ, მაგრამ ჩვენ შორის დაახლოვებით ასეთი ბაასი გაიბა:

- აჯანყება მოხდება! უთხარი მე.
- ეგ უგუნურება იქნება! მიპასუხა მან.
- ყოველი აჯანყება აუცილებლობის გამო ხდება. უგუნურება არაფერ შუაშია.

— ეგ აუცილებლობა უფრო თქვენთვის არსებობს, ფარული ხალხსათვის, ვიდრე ქართველი ერისათვის.

— სცდები. აჯანყებანედ ქუჩაში უფრო მეტს ლაპარაკობენ, ვიდრე ფარულ წრეში. ქართველი ერი ჩვენზედ, ფარულებზედ, უფრო მრავალია, ჩვენ იმის წინააღმდეგ ვერას გავხდებით.

— ხალხი რომელიც ქუჩაში ლაპარაკობს აჯანყებანედ, აჯანყებას ვერ მოაწყობს. თუ აჯანყება მოხდა, თქვენი, ფარულების და, მაშასადამე, უმცირესობის მოწყობილი იქნება და არა უმრავლესობის.. ქართველი ერისა!

— მაშ რა ვქნათ? აჯანყება მაინც იქნება!

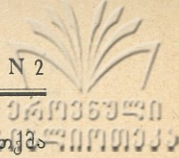
და როგორც ესლა მაგონდება, აჯანყების ამ პირუთვნელმა მოწინააღმდეგე ადამიანმაც ვერ მითხრა: რა ეშველებოდა საქმეს. ქეშმარიტად რომ აჯანყება თავისით მოდიოდა, ის მოდიოდა ხალხში გამეფებულის სულისკვეთებისაგან, როგორც ორთქლი წყლიდან, წვიმა—ღურბლიდან, ალი—ცეცხლიდან. ამ სულისკვეთებს ჩემი მეგობარი ჩემზედ უკეთესად იცნობდა, ვინაიდან ეს წელიწადები, როგორც ფარული კაცი, მე ოთახში „ვიჯექი“—ის ხალხში ტრიალებდა.

აჯანყება მართლა მოხდა. ის მოხდა ჩვენი ყოვლად წმიდა ღვთისმშობლისა და ყურძნის კურთხევის თვეში. ჩვენმა წინაპრებმა რომ კახასთავზედ მონღოლების წინააღმდეგ შეთქმულება მოაწყვიც—ესეც ზაფხულში იყო. საქართველოს ბუნება, მისი ხალხი, იმისი სიხე-მონასტრები, ტყეში ასე უხვად გაბნეული და იმისი წარსული, არასოდეს ასეთის დარდით არ განმძლია, როგორც იმ დღეებში. შემდეგში, როდესაც გამარჯვებული მტერი აჯანყების მეთაურებს და მონაწილეებს ასამართლებდა, ბოლშევიკი-პროკურორი გესლიანობდა. აჯანყებულებს შტაბი შიომღვიმის მონასტერში ჰქონდათ. იასონ ჯავახიშვილმა შესაფერი პასუხი გასცა, რასაც მკითხველი ჩვენი ჟურნალის ამ ნომერში ამოიკითხავს. ბოლშევიკი-პროკურორი არამც თუ მართალი არ იყო, შემსდარაც არ იყო და ამ ბოლშევიკურ სიბრძევეს განზრახ სჩადიოდა, რომ თავისი საქციელით, ვითომდა მონასტრიდან „მოწყობილ“ აჯანყებისათვის სახელი გაეტეხა.

აჯანყების კომიტეტი შიომღვიმის მონასტერში არა მჯდარა და „დამოუკიდებლობის კომიტეტი“ მხოლოდ გზად იყო იქ. შიომღვიმეში აჯანყების მეოთხე დღეს მივედი და იქიდან არაგვზედ ვაპირებდით გადასვლას. მაგრამ ქ. ჩოლოყაშვილი ერთი დღით ადრე წავიდა დუშეთის ასაღებათ და ჩვენ მხოლოდ მეორე დღეს უნდა გავსდგომოდით გზას. ჩემთვის ესლა ცხადია, რუსისწითელმა არმიელებმა, რომლებმაც ჩვენი შიომღვიმეში ყოფნა ძალიან კარგათ იცოდნენ—მანამდე ვერ გაბედეს იქ მოსვლა, ვიდრე ქ. ჩოლოყაშვილი წასული არ დაიგულეს და ჩვენი შეცდომა იქნება ის იყო, რომ ჩვენ ქ. ჩოლოყაშვილს დავსცილდით.

მაგრამ შიომღვიმის მონასტერს რომ გზად მოვხვდით, აქაც ისტო-

რის უნებლიე გამეორებასა ჰქონდა ადგილი, რაზედაც მაშინ, რა თქმა უნდა. არავის გვიფიქრია, დიდებული დავით აღმაშენებელი, რომ თავის ერთ მრავალ ლაშქრობათაგანში მიდიოდა, შიომღვიმეში მივიდა და თავისი ანდერძი იქ დასწერა, იმ შემთხვევისათვის, თუ ვინაცობა, ლაშქრობიდან სოცხალი აღარ დაბრუნდებოდა. საქართველოს ტახტის უკანასკნელმა მემკვიდრემ, დავით ბატონიშვილმა, თავის თოფი შიომღვიმის ბერებს გადასსა და ისე დასტოვა საქართველო. როდესაც ერი ისტორიულ ტრადიციებს მოჰკიდებს ხელს, შეუძლებელია უკვე ყოფილ ამბავს არ წააწყდეს. აგვისტოს აჯანყება ერთი ასეთი ქართული ტრადიციის გატაცლება იყო.

აჯანყების შემდეგ ლაპარაკობდნენ და სწორდნენ კიდევ, რომ აჯანყებამ ს.ა.სიალ-დემოკრატიული პარტიის გეგმონია დაამტკიცაო. სინიღისის ქვეშ უნდა ვსთქვა, რომ მარქს-ენგელსით „ახატულ-ჩამოხატული“ დროშები ამ დღეებში არსადა სჩანდა და ხალხი ქართულის დროშებით გამოვიდა. მარქს-ენგელსის დროშები ამ ისტორიულად წმინდა ქართულ დღეებში, ჩვენი მტრების, ბოლშევიკების, ბანაკში დარჩნენ. ამიტომ თუ აგვისტოს აჯანყებამ რამე დაამტკიცა, მხოლოდ ის, რომ ქართველი ერი ამ დღეებში სწორედ ამ დროშებს გამოეყო და სამუდამოდ თავისი ქართული დროშა ააფრიალა. აგვისტოს აჯანყებით საქართველოში ახალი ისტორია დაიწყო. იმისი პათოსი გამოიხატა არა გამარჯვებაში, რომელიც აჯანყებას არ მოჰყვლია. არამედ იმ მოწამებრივ სიკვდილში, რომლითაც ქართველები წმინდა ქართულის იდეალისათვის იხრებოდნენ.

არ შემიძლიან ერთი ამბავი დავიდუმო, რომელიც მჭერმეტყველად ამტკიცებს, რომ ამ უაღრესად ქართულ დღეებში არა ქართული ფიქრის, მოვლენის და ემბლემის ქართულთან შეგუება ყოვლად წარმოუდგენელი იყო. როგორც ყოველი დიდი სულისკვეთება, იგი სრულიად მარტივ ამბავში გამოიხატა. იმ დღეებში, ვილაც თავმოწონე პატრიოტმა, რომელიც ბოლშევიკურ დაწესებულებაში ყოველსავე ბოლშევიკურს, შოთა რუსთაველის ბიუსტიც ზედ მიაყოლა და კედელს შეახეთქა. ამ გადაჭარბებულ აჯანყებულს რომ რუსთაველის ბიუსტი არასოდეს არ უნახავს და ჩვენი უდიდესი ეროვნული ბიუსტიც, უბრალოთ და მარტივად, ბოლშევიკურ ბელადის ბიუსტი ეგონა—ეჭვიც არ უნდა იყვეს. ჰკვიან კაცს აზრად არასოდეს არ მოუვა, მაგრამ მარტივმა გულმა უძბად იფიქრა, რომ თუ რუსთაველი ნამდვილი ქართველი იყო, ბოლშევიკურ ისპოლკომში რა უნდოდა?! ეს „ვანდალიზმი“ ნაციონალიზმის უნებლიე გამოხატულება იყო.

ის საბრალო რომ ბოლშევიკებმა იმ დილასვე მიხვრიტეს, მტკიცებაც არ უნდა. მაგრამ მე ისიცა მგონია, რომ აღსასრულის წუთს, როგორც უკანასკნელი ამ ქვეყნიური ხილვა, შოთა რუსთაველი გამოეცხადა და უთხრა:

„—შაბაშ კაცი, შაბაშ სიტყვა, შაბაშ საქმე —მისგან ქმნილი“!

მე არა მსურდა არც ავგისტოს აჯანყების ისტორიის დაწერა, არც მისი პოლიტიკური მნიშვნელობის შეფასება. კაცმა რომა სთქვას, მე ორი ამბავიც ვერ გადავაბი ერთმანეთს, რომ ჩემი დაწერილი მოგონებას მაინც დამსგავსებოდა. მე მინდოდა მხოლოდ მათი სულების მოხსენება, ვინც იმ დღეებში საქართველოს წმინდა და უბიწო ხატებისათვის მოკვდა.

შალვა ამირეჯიბი.

კავკასიის კონფედერაცია.

შესავალი

ამ ქამად უძილო სიმტკიცით შეგვიძლიან ვალიართ თუ რა იყო მთავარი მიზეზი კავკასიის რესპუბლიკების მარცხისა.

ეს მარცხი ნაყოფია იმ დიდი ისტორიული შეცდომისა, რომ კავკასიის ერებს შინაგანი და საგარეო ერთობა არა ჰქონდათ.

ჯერ კიდევ ათეული წლების წინეთ, ვიდრე კავკასიის ერებს დღევანდელი ბრძოლის ხანა დაუდგებოდათ რუსეთის წინააღმდეგ, ზოგიერთი შორსმჭვრეტელი მოღვაწე კავკასიისა, წინასწარ გრძობდა ამ ერთობის აუცილებლობას და სძლიობდნენ მთლიანი კავკასიის ფრთის შექმნას.

ახალი საქართველოს სულიერი მეთაური ილია ჭავჭავაძე, წარსული საუკუნის ბოლოში, სხვა თავის თანამედროვეებთან ერთად, არა ერთხელ ცდილა კავკასიის ერების მეგობრულ გაერთიანების ფართო გეგმის შედგენას. ამ თაობას არა ერთხელ ჰქონია მოლაპარაკება ამ საგანზედ აზერბეიჯანის, სომხეთის და ჩრდილო-კავკასიის წარმომადგენლებთან.

სახელოვანი ქართველი მოღვაწე და პუბლიცისტი ნ. ნიკოლაძე 1895 წელს ქართულ ჟურნალ „მოამბეში“ სწერდა:

„დღეს, გვინდა თუ არა, სულ ერთია, მეზობლები უნდა ვიყვნეთ ერთმანეთისა, ერთისა და იმავე ჭაპანის მწვევლნი, ერთნაირ უფლებათა პატრონნი, ერთისა და იმავე მოვალეობის მტვირთველნი. დროა მიგვხედეთ ყველანი, რომ რაკი ამ მდგომარეობიდან არც ერთს ჩვენგანს არც გაქცევა შეუძლიან, არც სხვების გადადევნა, მეტი საშუალება არავისა გვაქვს: უნდა ერთმანეთში მოვთავსდეთ და მოვრიგდეთ, თუ გვინდა, რომ ჩვენი სხორება სხორება იყოს და არა სრულიად უსაგნო, უგუნური წიწვა-გლეჯა ერთმანეთისა, ვინ იმის ვის სასარგებლოდ.

„რასაკვირველია, ყოველი ერთი ვალდებული, სანამ კი შეუძლია, იბრძოდოს თავისი მამულის, რწმენის, ენის, ვინაობის, ეროვნების დასაცველად, შესანახავად, მაგრამ ნუთუ შვეიცარიელებმა თავიანთი ან ენა დაჰკარგეს, ან რწმენა, ან ვინაობა, ან ეროვნება? ნუ თუ მათ მიერ ამხანა-

გურად დაარსებული წესი და კანონი საუკუნოების განმავლობაში, ლამპარად არ უნათოდა ყოველმხრივ მათ მეგვარტომე ფრანგებს, იტალიელებს და გერმანელებს და ყველა იმ ერისათვის გზის მაჩვენებელ კანდელად არ შეიქმნა, მათის ამაღლების და დახსნის იარაღად...?

„არც საჭიროა, მაინც და მაინც, რომ გულითადი სიყვარული, გინდ პატივისცემა გეჭონდეს ამ მეზობლებისა, შესაძლოა კიდევ, რომ ძალიანაც გეძულდეს, ან სრულებითაც არ შეგვეფერებოდეს მათი ხასიათი, ჩვეულება, საქმიელი, წესი, კანონმდებლობა. რიგიანი განწყობილება სწორედ იმიტომ გამოუგონია კაცობრიობას, რომ სიყვარულის ადგილი დაიკავოს იქ, სადაც ეს ძლიერი გრძობა არ არსებობს. თორემ საცა სიყვარულია იქ რა საჭიროა ან კანონი, ან წესი, ან მართველობა? მაგარი ისაა, რომ სიყვარული ერთობ ძვირობს დედ ამიწაზედ, და საცა კია, ნამეტანად მოძრავი, დაუდგარი გრძობაა. ზედ ერთა სხოვრება კი არა, თვით კერძო კაცთა განწყობილებაც ძნელად დასაფუძნებელია. მასზე ბევრად უფრო გამოსადეგი ამ მხრით, ყოველგან და ყოველთვის ყოფილა კაცობრიობისათვის სიმართლე, პირობა, მორიგება, ანგარიში, მტკიცე წესი. ხშირად მომხდარა ხოლმე, რომ სიმართლეს და სამართალს მტრები შეერიგებინოს და შეეყვარებინოს ერთმანეთისთვის...“ *).

მომავალი ამბების მოლოდინში და იმ დიდი მნიშვნელობის გამო, რომელიც კავკასიის მთ ლიანობას ჰქონდა, წარსული საუკუნის ქართველი მოღვაწენი ასე უდგებოდნენ კავკასიის პრობლემას.

მაგრამ ამ ამბებმა უფრო მალე იჩინეს თავი, ვიდრე ისინი ამ საკითხს მოაგვარებდნენ.

დიდი ამის ტეცხლსა, კომლსა და სისხლში, ბორკილ აყრილმა და რუსის ასწლოვანი უღელ გადადებულმა კავკასიის ერებმა, კავკასიის ბედი და მომავალი თავის რევოლუციონურ მთავრობებს ჩააბარეს.

ამ მთავრობებს — რომელთაგან ზოგი რუსულ ნილილისტურ და კოსმოპოლიტურ იდეათა წიაღში იყო აღმოსვენებული, ზოგიც — კავკასიისათვის უცხო და მავნე ორიენტაციის ნიადაგზედ, კავშირი არა ჰქონდათ თავისი ქვეყნების წარსულ გამომდინარეობასთან და ისტორიასთან. ვერ გავრკენენ ახალს ვითარებაში და იმ ახალ, სადღეისო, ეროვნულ მიზნებში, რომელსაც ახალი კავკასია უყენებდათ წინ.

დრო მათ უწყობდა ხელს, მაგრამ ეს მთავრობები ვერც მორიგდნენ, ვერც შეთანხმდნენ. 1920 წელს, 13 აპრილს, ს-რემოში, მათ მსოფლიოს წინაშე გაამჟღავნეს, რომ უნარი არა ჰქონდათ, შინაური კავკასიური უთანხმოებანი მოეგვარებინათ. კავკასიისათვის ეს სამწუხარო გარემო აუბა მესამემ გამოიყენა თავისათვის.

კატასტროფამ უტბად იჩინა თავი.

*) ალ. ასათიანი „ძველი და ახალი მემკვიდრეობა“. გამომ. „საქართველო“, 1928 წ.

რუსეთის წითელი არმიების შეტევამ უძბად მოუღო ბოლო ჯერ ჩრდილოეთ-კავკასიას, მერე აზერბეიჯანს და სომხეთს. 13 აპრილს, 1921 წ. კავკასიის შუაგულში, საქართველოს დედა-ქალაქ ტფილისში მოსკოვის ხელისუფლება დამყარდა. კავკასიის ერებმა თავისი დამოუკიდებლობა დაჰკარგეს. რუსეთმა ძველი საზღვრები მოიგო.

ამ კატასტროფამ ბევრი კავკასიური საუნჯე შეიწირა, ბევრი დაიღუპა ადამიანის სიცოცხლე, ქონება, მხნეობა. მაგრამ როგორც უწინაც არ დაღუპულა ორი სამარადისო თვისება კავკასიისა:

შეუჩერებელი მისწრაფება თავისუფლებისადმი—და თავდადება და უზომო სიმხნე—კავკასიის ერების ეს მუდმივი თვისება თავისუფლებისათვის ბრძოლაში.

ჯერ კიდევ უხსოვარის დროთაგან სჩანს, რომ ამ თვისებათა დათრგუნვა ვერაფერს შესძლო. კავკასიის ისტორიას არ ახსოვს უცხო ძალა რომელთაც კავკასიელ ერების ეს გამძლეობა დაეთრგუნოს და მათს ნაოხარზედ, მათს მიწაწყალზედ მოეკალათოს,

ვერ შესძლებს ამას რუსეთიც.

„წყალნი წააღონ და წამოვლენ, ქვიშანი დარჩებიანო“, ამბობს ძველი ქართული ანდაზა.

შემოსულთა ურდოები ნიაღვარივით აწვებოდნენ კავკასიას, მაგრამ კავკასიის ერები თავისი კალაპოტიდგან ვერც ერთმა თქეშმა ვერ ამოაგდო და კავკასია არც ერთი უცხო ერისათვის არ დაუთმიათ.

ეს ასე იყო. ეს მართალია. მაგრამ ნუ თუ არ დაჰკრა ბოლოს და ბოლოს ჟამმან, რომ მთელი კავკასია თავის კერძობიდან შეინძრეს და ურღვეველის ერთიანობით შიგ სათავეშივე ჩაჰკლას ძველის ძველი მიზენი თავისი უბედურობისა.

ნუ თუ არ დადგა დრო, რომ ერთხელ და სამუდამოდ ბოლო მოეღოს უცხოელთა დაუსრულებელ შემოსევას კავკასიის მიწა-წყალზედ, მისი ერების მოსპობის ცდას, მათი ქონების გატაცებას, მათი კულტურის ამოგდებას და პოლიტიკურ მონობას?

ნუ თუ კავკასიის ერებს არ ეყოთ ისტორიის მრავალი და სისხლში ამოვლებული მაგალითი, ან დღევანდელი დღის გაკვეთილი—შედეგი ამ ერთიანობის და შეთანხმების უქონლობისა?

ნუ თუ არ დადგა დრო მთლიანი კავკასიონისაგან ერთი სალი კლდის შექმნისა იმისი მრავალ საუკუნოვანი სამკვიდროს დასაცველად და ისეთი პირობების შესაქმნელად, რომლებიც უზრუნველ ჰყოფდნენ იმის ძველი აბორიგენების მშვიდობიან, შრომიან და ნაყოფიერ ცხოვრებას.

ცხოვრება უღმობლად გვიპასუხებს:

დიან, დადგა. დრო არის შევერთდეთ, ეხლავე, ნამდვილად და სამუდამოდ.

დიდი ხნას ლოდინის შემდეგ ჩვენ ფეხი შევსდგით ისეთ ისტორიულ ხანაში, როცა რუსეთის ყოფილი იმპერიის სივრცეზე, ეროვნულ თვითშეფასება რუსეთის მიერ დამონებულ ერებისა, სასწრაფოდ თავის ლოლიკურ დასკვნისაკენ მიემართება. კრიზისის განიცდის თვით სლავიანების წიაღი. უძველესი, ძლიერი და მდიდარი ქალაქი სლავიანობისა, უკრაინის ერი, ეს სლავიანთა ტერიტორიის ბელელი, ყოფილი აკვანი ეგრედწოდებულის რუსეთის ისტორიისა, კულტურისა, ფუძე იმისი ეკონომიურისა და პოლიტიკურის ძლიერებისა, შეუჩერებელი გამორბის მოსკოვის უღ ღიდგან და უნდა შექმნას თავისი საკუთარი უკრაინული სახელმწიფო. ეს თავდადებული ბრძოლა უკრაინობისა და მოსკოვს შორის დღითი დღე იზრდება. ამ ბრძოლას ასაზრდოვებს ამ ორი სლავიანური ერის ცხოვრების ობიექტიური პირობები, მათი ისტორიული წარსული, ეროვნული განსხვავება და პოლიტიკური იდეალი. მათ განშორებას თან უნდა მოჰყვეს უზარმაზარი და ყოვლის ჩამნთქმელი მოსკოვის სახელმწიფოს დაშლა.

კავკასიამ ანგარიში უნდა გაუწიოს მსგავს ჩრდილოეთით წარმოებულ პროცესის ამ მნიშვნელობას და აქედანვე დარაზმული, შედუღებული და შემომტკიცებული შეხვედეს ამ პროცესის თვალსაჩინო შედეგებს.

მაგრამ შეცდომა იქნებოდა, რა თქმა უნდა, რომ კავკასიის მომავალი მხოლოდ ჩრდილოეთის ბედს დაუკავშიროთ.

კავკასიის გეოგრაფიული მდგომარეობა, იმისი მნიშვნელობა გზა-შემკრელი და გზა-გამკრელი ჯვარედინობისა ჩრდილოეთსა და სამხრეთს, აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის, იმისი მეზობლობა აღორძინებულ მუსულმანურ სახელმწიფოებთან — სპარსეთთან, ოსმალეთთან, სირიასთან და დანარჩენ დამოუკიდებელ არაბულ ქვეყნებთან — კავკასიას საყურადღებო ქვეყნად ხდის დიდ მსოფლიო სახელმწიფოებისათვისაც, რომელთა ენერგია დღეს სწორედ ამ წინა აზიისაკენ არის მიმართული. ნაჯითი, მარგანეცი, ქვანახშირი, ბამბა, აბრეშუმი, ტყე, რომელიც ასე მრავალადა აქვს კავკასიას წინა აზიის პირველ რიგში აყენებს. ეს გარემოება კავკასიელებისაგან კიდევ ზედმეტ ყურადღებას და ენერგიას მოითხოვს, რათა დასულ იქმნას თავისუფალი და დამოუკიდებელი მომავალი კავკასიისა.

ეს კი შესაძლებელია მხოლოდ ერთის სავალდებულო პირობით — კავკასიის ერთა სრულის შეთანხმებით.

ეს შეთანხმება არ უნდა იყოს მარტო დიპლომატიური, ტაქტიკური, ფორსმაჟორული ვითარებით — ესე იგი, მარტო სადღეისო ანგარიშით, გამოწვეულა, არამედ სახელმწიფოებრივად შეკავშირებული, მუდმივი, დამყარებული ყველა ჩვენ ფიზიკურ და კულტურულ ძალებზე და საშუალებებზე.

უსხეულო და უსულო ჩინჩხში სიცოცხლე ვერ დაისადგურებს. აქ-

მდე წარმოებული სისტემა შეთანხმებებისა და პირმანენტულ მორიგებისა, გამოტეხილი უნდა ითქვას, მხოლოდ თავის მოტყუილებათა, რომელიც მხოლოდ მესამეს ახარებდა. ეს ნაპაღი გზა არ ვარგა.

არის მეორე გზა—გზა ხსნისა, განთავისუფლებისა და აღორძინებისა, დღევანდელი ვითარების მიერ დასახული, გზა კავკასიის ერთა სახელმწიფო კავშირისა, რომელსაც კავკასიის კონფედერაცია ეწოდება.

რა არის კონფედერაცია? არსებობს თუ არა ასეთი სახელმწიფო ორგანიზაციის მაგალითი? რა შემადგენელებისაგან შესდგება კავკასია, რომ ეს კონფედერაცია განხორციელდეს?

როგორია კავკასიელ ერთა უთანხმოება, რომელიც ამ კონფედერაციას, ხელს უშლის და როგორია ნამდვილი ვითარება, რომელიც მას ხელს შეუწყობს? ამიერ-კავკასიის კონფედერაცია, თუ კავკასიის კონფედერაცია? საფუძველი კავკასიის კონფედერაციისა, და რა ეტაპებით უნდა წავიდეთ იმის შესაქმნელად?

აი, ის საკითხები, რომლის პასუხის გაცემა თავს ვიდევინ. საგანად ფრიად რთულია. მას ერთი კაცის პასუხი ვერ აუვა.

მაგრამ სწორედ ამის გამო. ვსვამ მას საჯაროთ კავკასიელების წინაშე. ეს საერთო საკითხი, საერთო ჯგუფით და საერთო კავკასიური ღონისძიებით უნდა გადასწყდეს. ავტორს ამაში მხოლოდ თაღსნობა ეკუთვნის, რადგან ღრმად არის დარწმუნებული იმაში, რომ თუ კავკასიის კონფედერაციის საკითხი ამ ხანად არ იქმნა დასმული, შესწავლილი და მიღებული, კავკასიის ერთა დამოუკიდებლობის საქმე შესაძლებელია ბევრად გაძნელდეს.

(გაგრძელება იქნება)

დავით ვაჩნაძე.

ს ა ღ ი გ ზ ი თ.

პოლიტიკურ პარტიათა ბრძოლის ისტორიას მრავალი გამწვავება ახსოვს. მაგრამ ამას ადგილი ჰქონია მეტ ნაწილად მაშინ, როდესაც არც ერს, არც სახელმწიფოს არ ედგა თვალწინ განადგურების შიში.

ხოლო როდესაც სახელმწიფო დაშლილია, მის ტერიტორიაზე მტრის ჯარები თარეშობენ, და როდესაც ამ დროს ეროვნული თავმოყვარეობა და ინსტიქტი თვითდაცვისა უმადლეს წერტილამდეა მისული—ერის მთლიანი ძალა ერთიანდება, მისი ნებისყოფა კაქდება და მაღალი ნაციონალური ენტუზიაზმი ახალ წყაროებს უჩენს ერის არსებობას.

ქართველი ხალხი ასეთ მდგდომარეობაში არის დღეს. და ამ მაღალ ბუნოვან გრძნობათა და ალტყინებათა ტანჯულ ატმოსფეროში ჰსუნთქავს.

ბუნებრივია, რომ ასეთი აზრის გამოთქმაც შეგვეკითხონ, თუ რად არ არის ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია საერთო ფრონტში—მენშევიკურ პარტიასთან?..

„საერთო“ ფრონტის ისტორია ყველამ იცის და თანდათანობით ჩვენი პარტიული ორგანო,—იმდენად, რამდენადაც ეს ქართული საქმისათვის საჭირო იქნება,—გააშუქებს ამ „ფრონტის“ შინაარსს.

ასეთი „ფრონტის“ დასაბამი თვით მენშევიკური პარტიის ბუნებაში უნდა ვეძიოთ. ის ლოღიკური ნაყოფია ამ პარტიის წარმოშობისა, მისი ზრდის პროცესისა, მისი განვითარებისა და იმ პირობებისა, რომელთა წყალობითაც ამ პარტიამ ხელისუფლება დაიპყრო საქართველოში.

ისტორიული ჩარხი სულ სხვანაირად დატრიალდებოდა, რომ საქართველოს ბოლშევიკური რუსეთი კი არ შემოსევოდა, არამედ მენშევიკური.

ლენინისა, ტროცკისა და სტალინის ნაცვლად ხომ მენშევიკების ბელადები (პლეხანოვი, მარტოვი, დანი, აბრამოვიჩი და სხ.) მოექცეოდნენ სათავეში რუსულ დემოკრაციას, მაშინ არც 26 მაისს იდღესასწაულებდნენ ჩვენი მენშევიკები და არც საქართველოდან გამოიქცეოდნენ. პირიქით ეს იქნებოდა მენშევიკური პარტიის მისაღწევი მაქსიმუმი.

ამის საბუთია თვით ფორმა და შინაარსი 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტის განმარტებისა, განმარტება უმაგალითოა არა თუ ქართულს ისტორიაში, არამედ უფრო დაბალი კულტურის, დაბალი ზნეობის და დაბალი ინტელექტის მქონე ერთა ისტორიაშიაც.

ჩვენს მენშევიკებს კი ანგარიში არა ჰქონდათ გასწორებული ბოლშევიკებთან. ამ ორ ჯგუფთა ერთმანეთის შესლა-შემოხლამ, სიძულვილმა, ბრძოლამ და ჭიდაობამ წარმოშვა მენშევიკურ პარტიაში არა საქართველოს დამოუკიდებლობის აზრი, არამედ საქართველოში მენშევიკური პარტიის სიტადელის გაჩენის აზრი. აქედან დაიწყო საქართველოს დამოუკიდებლობის სისუსტე, მისი არა ნორმალური ფორმა და შინაარსი, მისი განმტკიცების შეუძლებლობა მენშევიკების ძალებით და მისივე დაკარგვა მენშევიკებისვე წყალობით.

აქედანვე დაიწყო ის, რომ სახელმწიფოებრივი და პარტიული მომენტების შორის საზღვარი ვერ დაუფვიათ და ამიტომ პოლიტიკურ საქმიანობასა და ვალდებულებებში უვარგისი კონტრაგენტები გამოდგნენ ჩვენი მენშევიკები.

ეს არის ტრადედია ქართული ეროვნული მოძრაობისა და ამის საუკეთესო ილუსტრაცია არის ის ურთიერთობა, რომელიც არსებობდა დღემდე საქართველოს ეროვნულ-დემოკრაციასა და მენშევიკებს შორის—უფრო კი მას შემდეგ, რაცა რუსეთის რევოლუციის წყალობით მენშევიკებმა შეზღუდვით ჩაიდგეს ხელში ძალა-უფლება.

კონტრაგენტების უვარგისობას 1921 წლამდე გარკვეულად ითვალისწინებდა საქართველოს ეროვნული-დემოკრატიკა. უფრო ფართე მასებისათვის კი ეს უვარგისობა 1921 წლის შემდეგ, ოკუპაციის ხანაში გამოჩნდა.

არ მოვიგონებ მენშევიკების ბარბაროსულ მაქსიმალიზმს იმ დროიდან, როდესაც ისინი სოციალურ აღმშენებლობას ეწვეოდნენ საქართველოში. ისტორია ჩვენზე მაგარ სიტყვას მონახავს ამ აღმშენებლობის დასახისათებლად.

დღევანდელ პირობებში არც ერთი ქვეყნის ემიგრაციას არა აქვს ისეთი ხელსაყრელი ბრძოლის პირობები, როგორც ქართულს. ჩვენ ოფიციალური მთავრობა გვყავს, მისი წარმომადგენელი დიპლომატიურის იმუნიტეტით სარგებლობს. მაგრამ ამ მთავრობამ რა უფრო დაამტკიცა; ის რომ იგი არის მატარებელი საქართველოს სუვერენიტეტის თუ აგენტი მე-2 ინტერნაციონალისა?

თუ ვეროპა კიდევ ხმას იღებს ჩვენს სასარგებლოთ, ეს ხდება მხოლოდ იმის გამო, რომ თვითონ ქართველი ერთი იბრძვის.

ხოლო თუ არ გვინდა, ასეთი თანაგრძნობა დაჰკარგოს საქართველომ საჭიროა დროზე გაიმიჯნოს ის გზები, რომელიც მიდის ერთის მხრით საქართველოს დამოუკიდებლობისაკენ, მეორეს მხრივ კი სოციალისტური ინტერნაციონალისაკენ.

თუ ვიფიქრებთ, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა ისევე უმაღლესი იდეალი არის მენშევიკებისათვისაც, როგორც ეროვნული-დემოკრატიისათვის, მაშინ საჭიროა მსჯელობა აღნიშნული იდეალის, მიზნის მისაღწევ საშუალებებზეც.

აქ კი ისმის საკითხი მათი და ჩვენი ტაქტიკისა.

მათი პროგრამაც და ტაქტიკაც მენშევიკურია, სოციალისტური, იგი პარტიულია (იხ. წერეთელი უთუოდ სსდება, როცა წინააღმდეგს ამტკიცებს), ჩვენი კი, პროგრამაც და ტაქტიკაც არის უაღრესად ეროვნული, სახელმწიფოებრივი. მთავარი ღერძი მათი ტაქტიკური ხაზისა ჩვენთან დამოკიდებულებაში, არის ყოვლად დაუშვებელი, უტიფარი სპეკულაციისა ჩვენის პატრიოტიზმით.

მათ ისოდნენ, რომ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია თავდადებულნი მებრძოლი იყო საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის, და გვაშინებდნენ ამ დამოუკიდებლობის დაკარგვით, უკეთეს ერ-დემოკრატიული პარტია მათ წინააღმდეგ ბრძოლის დროშას ააფრიალებდა. ამიტომ ჩვენ ურიგდებოდით თუნდაც ასეთს მთავრობას.

ეს იყო იქ, სამშობლოში.

აქ კი, გადმოხვეწილსა და დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ბრძოლის ხანაში უფრო მიუღებელ პირობას გვივამენ: ჩვენთან უპირობო „ფრთხილი“ იყავით, უფლება ჩვენდა პასუხისმგებლობა და ვალდებულებები თქვენა. ჩვენ თუ საქართველოს ნიღბი ქვეშ პარტიულ საქმეს

გავაკეთებთ, თქვენ თვალები უნდა დაჭხუქოთო. ჩვენ თუ საქართველოში ნიადაგი შეუმზადოთ მენშევიკური ჩეკის აღდგენას და სამოქალაქო ომის გაჩაღებას,—თქვენ ამაზე უსიტყვოთ უნდა მოგვეცეთო. აქ ემიგრაციაში საერთო ფრონტზე გელაპარაკებით და გემასლაათებით, იქ კი (და აქაც) ძირბუდიანად მოგსპობთო (ეორდანი-რამიშვილის წერილები. იხილეთ აგრეთვე ბ არსენიძის წერილი „ბრძოლაში“ N 33-34)

ეროვნულ-დემოკრ. პარტიამ დღემდე ზიდა ეს აუტანელი ტვირთი.

მაგრამ დღეს საკითხი დასვა: მიზანშეწონილია თუ არა იმ ხალხთან კავშირი და საერთო ფრონტი, რომელთათვისაც საქართველოს ისტორია მენშევიკური პარტიის ისტორიით დაიწყო.

პარტიამ უპასუხა: რომ ვერც საქართველოს წარსულს, ვერც მის აწმყოსა და მომავალს იგი ვერ მიიტანს ზვარაკად მენშევიკების სამსხვერპლოზე, რომ ეს იქნებოდა გზა ქართველი ერის ლალატისა, მისი იდეალებისა და მისი იმედების გასრუებისა და მტკიცედ დაადგა შემდეგ ახრს.

1. არც მეთოდები, არც პრინციპები და არც ტრადიციები მენშევიზმისა არ მიიყვანს საქართველოს განთავისუფლებისაკენ.

2. ის „საერთო ფრონტი“, რომლითაც დღემდე მიგყავდით მენშევიკებს, არ იყო საერთო, ეროვნული, ქართული ფრონტი, და იყო ანტიეროვნული, ვიწრო პარტიული, მენშევიკური ჰეგემონიის ფრონტი.

3. ის იყო ფრონტი არა საქართველოს მებრძოლი ძალების გაერთიანებისა, არამედ ამ ძალების დაშლა-დაქსაქსვისა, ფრონტი მისაღები რუსეთისათვის და არა საქართველოთათვის.

4. ის იყო ფრონტი ქართული პრესტიჟის დასემისა როგორც შიგნით საქართველოში, ისე მის გარედ, კავკასიელ მეზობლების თვალში.

5. ის იყო ფრონტი ქართველი ერის თვითმკვლევლობისა და ეროვნული თავმოყვარეობის გახრწნისა, მოკლებული ყოველნაირ მიზანშეწონილობას და რეალურ ღირებულებას.

ეროვნულ-დემ. პარტიამ უკანასკნელ შესაძლებლობამდე სცადა სწორსა და ღირსეულ ეროვნულ გზაზე დაეყენებია საერთო ფრონტი მენშევიკებთან, მაგრამ მიზანს საკუთარი თავის ზარალის მიყენებითაც ვერ მიაღწია. პასუხი ქართველი ერის წინაშე ასეთი დაშლილობისათვის სჯობს მენშევიკური პარტიის იმ სათავემ აგოს, რომელმაც ეს ფრონტი ფიზიკურად და მორალურად შეუძლებელი გაჰხადა. ეროვნულ-დემოკ. პარტია კი ამდენი მსხვერპლის გაღების შემდეგ სრულიადაც არა ჰფიქრობს შეაჩეროს ის ნამდვილი ქართული ეროვნული ფრონტის აგების პროცესი, რომლისთვისაც მან ურიცხვი ძვირფასი საფლავეები ააგო, რუსეთთან ბრძოლაში.

პირველი საფეხური პარტიის გაერთიანება იყო. ეს უკვე მომხდარი ფაქტია. მეორე და სხვა საფეხურები ლოლიკურად თან მოჰყვებიან პირველს.

არ ვეჭვობთ, რომ მენშევიკები კვლავ შეუდგებიან ჩვეულებრივი მახინაძეებით ჩაგვიწყონ. პირველი „მაჭახელა“ ბ-ნ გვაზავას გაასროლინეს. მაგრამ თუ ამ სროლას ვისიმე დაზიანება შეუძლია, ეს არ იქნება ყველშემთხვევაში საქართველოს ერთგულ-დემოკრატიული პარტია.

ი. ხანანაშვილი.

ქ. პარიზი.

იასონ ჯავახიშვილის სიტყვა

(საქართველოს უზენაეს სასამართლოში წარმოთქმული 31 ივლისს 1925 წ.).

უფალნო მოსამართლენო, ბრალმდებელმა ოკუჟავამ ბრძანა: საქმეში არაა ცნობა შესახებ იმისა, თუ სად მოიჩინა ქრილობა იასონ ჯავახიშვილმა, და ამიტომ წინააღმდეგი ვარ დაკმაყოფილებული იყოს იმისი სარჩელიო. ბრალმდებელს, თუ ჰქონდა სურვილი, შეეძლო მიეღო აღნიშნული ცნობა საგანგებო კომისიაში, სადაც მე მომარჩინეს, მაგრამ... რა შუაშია აქ ჩემი ქრილობა? განა მე ქრილობასა მდებენ ბრალად? ან როდის წარმოვადგინე სარჩელი? არ მეგონა, რომ ამისთანა გამოწავარდებას პროვინულად ჩემს წინააღმდეგ ადგილი ექნებოდა იმ საბრალმდებლო სიტყვაში, რომელშიაც მოითხოვდნენ ჩემს სიკვდილით დასჯას; არ მოველოდი ამას, განსაკუთრებით იმ ბრალმდებლისაგან, რომელიც ორი საათის განმავლობაში გვიკითხავდა ლექსიას გმირობასა და რაინდობაზე.

მე ჩემს სიტყვაში არ შევეხები სისხლის სამართლის საქმეებს, რომელსაც ბრალდა გვდებენ, რადგან ეს საქმეები ყურით მოთრეულია პროცესში. და, გარდა ამისა, ამით დაიჩრდილებოდა ის ერთგული მოძრაობა, რომელიც დღეს დამწაფავის სკამზე დასმული. ვილაპარაკებ მხოლოდ პოლიტიკურ ხასიათის ბრალდებებზე.

მე მბრალდებენ იმას, რომ «ვიყავი წევრი პარტიტულ კომიტეტისა, რომლის მიზანსაც შეადგენდა საქართველოში მუშათა და გლეხთა საბჭოების რესპუბლიკის კონსტიტუციის საფუძველზე არსებულ მუშურ-გლეხური მთავრობის ძალით დამზობა და ძალა-უფლების ხელში ჩაგდება». ესაა მთავარი ბრალდება. პასუხი მასზე იქნება იმავე დროს პასუხი სხვა, მეორე ხარისხიდან ბრალდებებზე.

უკვე მოგახსენეთ და კვლავ გავიმეორებ, რომ ვიყავი დამოუკიდებლობის კომიტეტის პრეზიდენტის წევრი მისი არსებობიდან უკანასკნელ დღემდე; ვმუშაობდი ერთგულ-დემოკრატიულ პარტიის პრეზი-

დიუმში, ვილებდი აქტიურ მონაწილეობას აჯანყების შემზადებასა და ხელმძღვანელობაში... მაგრამ დამნაშავედ ჩემს თავს არა ვსწამ. რატომ? ამის ასახსნელად საქირთა შევეხო გავლილ მომენტებს, წარსულ ბრძოლას. შევეცდები ჩემს განმარტებაში ავმალდე იმ პრინციპიალურ პოზიციამდე, რომელზედაც იდგა საზოგადოებრივი ბრალმდებელი ქავთარაძე, ვინაიდან სწორედ ეს პოზიცია შეეფერება დღევანდელ ისტორიულ მომენტს და ჩემი ერის ინტერესს.

საზოგადოებრივი ბრალმდებელი ამნაირად ხსნის ჩვენს ბრძოლას: ადამ და ევიდან იყო ბრძოლა მეორე და მესამე ინტერნაციონალთა შორის. საქართველოში მომხდარი აგვისტოს აჯანყება—ესაა ერთი ეპიზოდი თაგან ამ ბრძოლაში. თუ ეს ასეა—გაურკვეველია რა კავშირი აქვთ ამ საქმესთან ეროვნულ-დემოკრატიებს, რომლებსაც ასე გულუხვად დაუშრიგა სახელმწიფო ბრალმდებელმა დახვრეტის მუხლები. ჩვენ ხომ არ შევიდით ვართ არც ერთ ინტერნაციონალში და ჩვენი ინტერნაციონალი კი, ჯერ-ჯერობით, ყოველ შემთხვევაში არ შეგვიქმნია? უხადია, რომ ინტერნაციონალების ურთი-ერთობით ვერ აიხსნება საქართველოს უკანასკნელი ბრძოლა: არის რაღაც სხვა მომენტი, რომელსაც ბრალმდებელმა, განზრახ თუ უნებლიეთ გვერდი აუხვიეს.

ქართულ პატრიოტულ ინტელიგენციის ის თაობა, რომელსაც ჩვენ ვეკუთვნით, პირველად ეზიარა ეროვნულ-პოლიტიკურ მუშაობას მაშინ, როცა აქ მძვინვარებდა მეფური რუსეთი, რომლის წინააღმდეგ ქართველი ერი აწარმოებდა ეროვნულ ბრძოლას მთელ მესხრამეტე და მეოცე საუკუნის სივრცეზე.

ჯერ კიდევ 1802 წ. ამხე ურდა კახეთი რუსეთთან საბრძოლველად, შემდეგ 1804 წ. მთიულეთის გამოსვლა, 1812-ში კახეთის მეორე აჯანყება. აღსანიშნავია ალექსანდრე ბატონიშვილის და სოლომონ მეფის თავდადებული ბრძოლა დამოუკიდებლობისათვის, იმერეთის აჯანყება 1820 წელს, ში, ოცდაათიან წლების შეთქმულება.

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში ქართული ეროვნული იდეა საუკეთესოდ სახიერდებოდა მოწინავე პირთა სიტყვასა და საქმეში: გასახსენებელია მეორე დიმიტრი თავდადებული—დიმიტრი ყიფიანი, რომელმაც სამშობლოს გულისათვის რუსი ჯალათისაგან მოწამებრივი სიკვდილი მიიღო; შემდეგ დიდი ილია, რომელიც 50 წლის განმავლობაში იყო ეროვნულ მოძრაობის დიქტატორი და რომლის მოხვევის სიტყვები: «ჩვენი თავი ჩვენვე უნდა გვეკუთვნოდესო»—გახდა ჩვენი ერის ლოზუნგად.

მეოცე საუკუნეში მომხდარი, ეგრედ წოდებული რუსეთის პირველი რევოლუცია 1905 წ. არ იყო მოკლებულ; საქართველოს წიაღში ეროვნულ ელფერს. ამ საუკუნის დამდეგს ჩაისახა და ჩამოყალიბდნენ ქართული ეროვნული პოლიტიკური პარტიები, რომელნიც შემოკრბნენ ეროვნულ დროშის გარშემო. ძველი სიძლიერით აბობოქრდა ქართველი ერი.

რუსეთის ყოფილ იმპერიის სივრცეზე მოხდა მეორე რევოლუცია

რომელიც სხვადასხვა ნაირად შევიგრძენით—შიდარუსეთსა და საქართველოში: იმ დროს, როცა იქ, რუსეთში სჯაბაასი იყო შესახებ იმისა, თუ რა ხასიათი უნდა მისცემოდა რევოლიუციას: იქნებოდა ის პოლიტიკური თუ სოციალური, ბურჟუაზიული თუ სოციალისტური, — ჩვენთვის ნათელი და უდავო იყო, რომ აქ რევოლიუცია უნდა ყოფილიყო, უპირველეს ყოვლისა, ეროვნული.

ორი დიდი თარიღი ახასიათებს რუსეთის რევოლიუციას: 28 თებერვალი 1917 წ. და იმავე წლის 25 ოქტომბერი.

ქართველებისათვის მნიშვნელობა ჰქონდა, როგორც პირველს, ისე განსაკუთრებით მეორე თარიღს, მაგრამ ჩვენ გვაქვს ჩვენი საკუთარი დღესასწაულები: 19 ნოემბერი 1917 წლისა, როცა შეიკრიბა ქართველი ერის პირველი ეროვნული ყრილობა და 26 მაისი 1918 წლისა, როცა გამოვაცხადეთ ჩვენი დამოუკიდებლობა.

ჩვენ ყველანი, განურჩევლად პარტიისა, ვიბრძოდით საქართველოს დამოუკიდებლობის განსამტკიცებლად. იყო ბევრი შეტდომები პოლიტიკაში, მათ გამოსწორებას ვცდილობდით შინაური საშუალებებით. როდესაც ასე თუ ისე მიშუშდა საერთაშორისო კრიზისები, გადაწყვიტეთ დამფუძნებელი კრების დათხოვნა და პარლამენტის მოწვევა და ის იყო უნდა შევდგომოდით ნორმალ მუშაობას — თავს დაგვატყდა თებერვლის სუსხიანი დღეები.

რა მხნა თებერვალში? მართალია, პირველად ზოგნი ამბობდნენ, საქართველოში ადგილი ჰქონდა რევოლიუციას, მაგრამ ენლა ამ ზღაპარს აღარავინ იმეორებს. ჩვენ ყველანი აქტიური მოქმედნი პირნი ვიყავით თებერვლის ამბების და კარგად ვიცით, რომ მაშინ იყო არა რევოლიუცია, არამედ რუსეთის შეიარაღებული თავდასხმა საქართველოზე. რამდენად მართებული იყო რუსეთის ეს საქციელი? — ამის შეფასება საჭიროა, რადგან იქიდანაა აგვისტოს დღეების დასაწყისი.

დამოკიდებულება საქართველოსა და ძველ რუსეთის შორის დამყარებული იყო 1783 წლის ტრაქტატზე, რომლითაც საქართველომ ერთგვარად შეიზღუდა თავისი უფლებები, რუსეთმა კი მიიღო თავის თავზე გარკვეული ვალდებულებანი ჩვენს მიმართ. რუსეთმა დაარღვია ეს ხელშეკრულება, შემდეგ უარჰყო კიდევ იგი; საქართველოს უფლება ჰქონდა გაუქმებულად ჩაეთვალა ტრაქტატი, რის გამო საქართველოს დაუბრუნდა ის მდგომარეობა, რომელიც ჰქონდა ტრაქტატამდე, ე. ი. სუვერენობა, რაიც იცნეს რუსეთმა და ანტანტამ. ამიტომ რუსეთის 1921 წ. შემოსევა — იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის შელახვა.

რომ ისტორიული უფლებებიც არ გვქონოდა, დამოუკიდებლობის გამოცხადების: თვის - საკმარისი იყო გვესარგებუნა ზოგად-დემოკრატიულ პრინციპით ერთა თვით-გამორკვევისა. დამოუკიდებლობა გამოაცხადა საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ, სადაც შედიოდნენ ყველა პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენლები და სეიმის წევრები. იგივე აზრი გავი-

ზიარეს ყველა რევოლუციონერ ორგანიზაციებმა და, ბოლოს დამოუკიდებლობა დაადასტურა საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ, რომელიც არჩეული იყო ოთხ-ფორმულიანი სისტემით. ასე გამოერკვა ჩვენი ერი, და განა ამის შემდეგ შეიძლება ლაპარაკი შესახებ იმისა, რომ ერი არ იყო დაკითხული ამ საგნის შესახებ, როგორც ბრძანებს ბრალმდებელი ქავთარაძე?

საკითხავია, რამდენად მაჩთებული იყო კომუნისტური რუსეთის შემოსევა თვით კომუნისტური თვალსაზრისით; ამისათვის კი საჭიროა ვიცოდეთ, თუ როგორ უსჭეროდა ეროვნულ საკითხს კომუნისტური პარტია, დღიდან მისი არსებობისა უკანასკნელ მომენტამდე.

ჯერ კიდევ 1896 წელს ლონდონის საერთაშორისო სოციალისტურმა კონგრესმა მიიღო დადგენილება, რომ დაჩაგრულ ერებს უნდა მიეცეთ უფლება თვითგამორკვევისა. ეს დებულება გაიმეორა რუსეთის სოციალ დემოკრატიულ პარტიის პირველმა ყრილობამ ორი წლის შემდეგ. და იმავე პარტიის მეორე ყრილობამ იგი შეიტანა სალკე მუხლად პარტიის პროგრამაში.

ლენინის თქმით მეორე ყრილობაზე ერთა თვითგამორკვევას ჰგულისხმობდნენ პოლიტიკური და არა კულტურული მნიშვნელობით და ესმოდათ ის, როგორც ერის უფლება განსალკევებაზე.

თვით ლენინიც ამავე შინაარსსა სდებს ამ ცნებაში: «ერთა თვითგამორკვევა არის არა უფლება ავტონომიაზე, არა უფლება ფედერაციაზე, რადგან ჩვენ წინააღმდეგნი ვართ ყოველგვარ ფედერაციისა, ეს არის უფლება განსალკევებაზე»—ამბობს ლენინი.

რადგან «თვითგამორკვევა» ბუნდოვანი ტერმინი იყო, ამიტომ ბოლშევიკებმა იგი შესვალეს ტერმინით: «უფლება განსალკევებაზე».

და ამ უფლებას ბოლშევიკები აძლევდნენ მძირე ერებს არა მარტო კაპიტალიზმის ხანაში, რევოლუციის და მის მიმდევნო მომენტებში, არამედ სოციალიზმის დროსაც. აი რასა სწერს ლენინი 1919 წელს ოქტომბერში თვითგამორკვევის შესახებ წარმობულ ჯამში: ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ სოციალიზმის დალატი იქმნებოდა ჩვენ რომ უარგვეყ ეერთა თვითგამორკვევის განხორციელება სოციალიზმის დროსა»-ო. ლენინმა კატეგორიულად მოითხოვა ჩაგრულ ერთათვის განსალკევების უფლების მინიჭება თებერვლის რევოლუციის შემდეგ, სახელდობრ 1917 წ. სექტემბერში. ხოლო ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ საბჭოთა ხელისუფლებამ ლენინის და ჯულაშვილის ხელის მოწერით 2 ნოემბერს 1918 წ., გამოსა «ერთა უფლების დეკლარაცია», სადაც სხვათა შორის დეკლარაციულად აღთქმლი იყო: 1) «რუსეთის ერთა სწორუფლებიანობა და სუვერენობა და 2) რუსეთის ერთა უფლება თავისუფალ თვითგამორკვევაზე თვით განკერძობებამდე და დამოუკიდებელ სახელმწიფოს დაფუძნებამდე».

საკითხს განსალკევების შესახებ, ბოლშევიკების აზრით, სწყვეტს თვითონ ჩაგრული ერი მარტო და არა—მჩაგვრელთან ერთად. (რსა

ნორვეგია ყყოფოდა შვეციას. ეს საკითხი გადასწყვიტა თვით ნორვეგიამ, რომელიც შვეციაზე ღრუჯერ პატარაა და არ. შვეციამო, ამბობს ლენინი. და სწყევტს ამ საკითხს ერი და არა ესა თუ ის კლასი. მე-8 ყრილობაზე ლენინმა ბუხარინის საპასუხოდ განაცხადა: «ჩვენმა პროგრამამ არ უნდა ილაპარაკოს თვითგამორკვევაზე, რადგან ეს არაა სწორი. იმან უნდა სთქვას ის რაც არის. ყოველმა ერმა უნდა მიიღოს უფლება თვითგამორკვევაზე, ეს ხელს უწყობს მშრომელთა თვითგამორკვევას. ჩვენ თუ ვიტყვი, რომ არ ვცნობთ ფინეთის ერს და ვცნობთ ხოლოდ ფინეთის მშრომელთა მასებს, ეს იქნება სისულელე (პუსტიაკოვეიშა ია ვეშჩ). არ ცნობა იმისი რაც არის არ შეიძლება: ის თვითონ გაიძულებთ თავის ცნობას».

აგმვარად, კომუნისტურმა რუსეთმა თავისი შემოსევით შელახა საქართველოს უფლებები და მასთან ერთად მან ნაცარტუტად აქცია კომუნისტური პრინციპები ერთგულ საკითხში.

შეიძლება, იმიტომ მოვიდა რუსეთი აქ, რომ საქართველოში ეგულებოდა ანტანტა? ერთ დროს აქ იყო ანტანტა, როგორც სამხედრო ძალა, ბათუმის ოქის ოკუპაციას კი მოახდინა მან, რისთვისაც ვებრძოდით. მაგრამ ამისთანა მაგალითები განა მართო პატარა საქართველოში? უზარმაზარ რუსეთში იგივეს არ ჰქონდა ადგილი, როცა სახალინის ნაწილის ოკუპაცია მოახდინა იაპონიამ? მაჰ ამის გამო ამერიკა და სხვები უნდა მიხედონ რუსეთს?

და ბოლოს, რუსეთმა ხელშეკრულება დაგვიღო, როცა აქ იყო ანტანტა. შემთავისა მაშინ, როცა აქ ანტანტა არიყო და იმიტომ, რომ ის აქ არ იყო.

ან, იქნებ. იმითაა გამართლებული რუსეთის შემოსევა, რომ ვითომ ჩვენ ვეშველებოდით ვრანგელს და დენიკინს? მაგრამ არც ვრანგელი და არც დენიკინი რუსეთის ზედაპირზედარ იყვნენ მაშინ, როცა ჩვენზე წამოვიდა რუსეთი. ასე, რომ ეს «საბუთის» არ საუბობს.

მაშ რად დაგვაპყრეს? არავთარი ეჭვის შეტანა არ შეიძლება რადეკის გულწრფელობაში, როცა ის სამ ინტერნაციონალის შეერთებულ კრებაზე ასხადებს: რუსეთმა იმიტომ დაიპყრო საქართველო, რომ უნდა და უზრუნველყო ხავთის მიმდგომი გზებით.

როცა პოლონეთი შეეცადა ერთგვარად შეელახა დანციგის კორიდორის უფლებები მარკის საკითხში, დიდი აურზაური მართო რუსეთის კომუნისტურმა პრესამ: პოლონეთი სჩავრავს დანციგსაო. თვით რუსეთი კი თავით ფეხებამდე ყლაპავს საქართველოს.

საბჭოთა რუსეთი წამოვიდა ჩვენზე ღამაზი ლოზუნგებით, მაგრამ ამ ლოზუნგების ქვეშ ჩვენ დავინახეთ იმპერიალისტური ზრახვანი და საქმენი.

კომუნისტურ რუსეთს დაპყრობის საქმეში გვერდში ამოუდგენ ყველა ჯურის რუსები, როგორც აქ, ისე სახლვარ-გარედ...

გაერთიანებულ დამპყრობელ რუსეთის წინააღმდეგ როგორც ერთი კაცი, ადგა გაერთიანებული საქართველო, ქართველმა ერმა საკადრისი-პასუხი გასცა შემოსეულ მტერს... ჩვენს მატიანეში ოქროს ფურცლებითაა შეტანილი ტაბახმელას, კოჯორის, გამის, მუხადირის, გაგრის, სოხუმის, ათონის, საჯავახოს ბრძოლები და თუ მტერმა გვძლია—არა იმიტომ, რომ ერს არ უნდოდა ბრძოლა, როგორც ამას ბრძანებს საზოგადოებრივი ბრალმდებელი. მთავრობამ ვერ გამოიჩინა შორსმჭვრეტელობა, არ მიიღო დროზე თადარიგი, ვერ გამოიყენა ერის ძალები.

დამარცხდა მთავრობა, და არა ერი. ძველმა მთავრობამ მიატოვა საქართველოს საზღვრები, ქართველმა ერმა ხმალი დროებით ქარქაშში ჩააგო და დაუწყა ცდა მოვლენებს...

აქ შესდგა საბჭოთა მთავრობა ქართველ ბოლშევიკებისაგან.

საჭიროა მოვიგონოთ, როგორ იქცეოდნენ ქართველი ბოლშევიკები თებერვლის დღეებამდე?

1917 წელს ისინი დაესწრენ ეროვნულ ყრილობას, 26 მაისის აქტს ისინი არ იზიარებდნენ და დაიწყეს სხვადასხვა კუთხეებში აჯანყებების მოწყობა, მაგრამ... ყველგან დამარცხდნენ. როცა მათ დაინახეს, რომ ქართველი ერი მათთან არაა, მაშინ წავიდნენ საქართველოდან, გამოუძღვნენ რუსეთის ჯარს და ხელი შეუწყვეს საქართველოს დაპყრობას უცხო ძალის მიერ.

რამდენად მართებული იყო ქართველ ბოლშევიკების ეს ნაბიჯი თვით კომუნისტური თვალსაზრისით? სტალინი ამბობს: «მარქსიზმი და ეროვნული საკითხში»: „ერებს უფლება აქვთ მოეწყონ თავისი სურვილისამებრ, იმათა აქვთ უფლება შეინახონ ყოველნაირი თავისი ნასიონალური დაწესებულება, როგორც მაგნე, აგრეთვე სასარგებლო: არავის არ შეუძლია შეერიოს ძალით ერის ცხოვრებაში“.

ლენინი იმავე აზრს გამოსთქვამს ბროშიურაში «პროლეტარიატის ამოცანები ჩვენს რევოლიუციოში»:—„ჩვენ უნდა ისე დავაყენოთ საქმე, რომ გერმანულ სოციალ-დემოკრატებმა არ შესლონ სთქვან, რომ ბოლშევიკები თავს ახვევენ მათ თავიანთ უნივერსალურ სისტემას, რომლის შეტანა ვითომდა შეიძლება წითელ-არმიელთა ხიშტებზე ბერლინში, ხოლო ეროვნულ თვითგამორკვევის უფლების პრინციპის უარყოფის თვალსაზრისით სწორედ ესე იქნებოდა“—ო.

მაშ როგორ უნდა მოქცეულიყო კომუნისტური პარტია. თუ ის არ იზიარებდა დამოუკიდებლობას? ამაზე პასუხსა ეპოულობთ იმავე ლენინის წერილში: «ეროვნული თვითგამორკვევის უფლების შესახებ»: „თუ ნორვეგიელთა ერის უმრავლესობა მონარქიის უკერდა მხარს, ხოლო პოპულეტარიატი—რესპუბლიკას, მაშინ ნორვეგიელთა პროლეტარიატის წინ შე, საერთოდ, იყო ორი შესაძლებლობა: ან რევოლიუცია, თუ მომწიფებული იყო სათანადო პირობები, ან დამორჩილება უმრავლესობისა-

დმი და ხანგრძლივი მუშაობა პრაპაგანდით და აგიტაციით". აი, როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ ქართველი ბოლშევიკები.

რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ საქართველოში ხელისუფლების სათავეში ჩადგნენ ქართველი ბოლშევიკები. მოსალოდნელი იყო, რომ ხელისუფლება შეეცდებოდა თავისი ფრთხილი პოლიტიკით დაევიწყებინა ქართველ ერისათვის ამ ხელისუფლების წარმომშობი მომენტები. მართლაც ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ საქართველოში მოხდა ძალაუფლების შეპვლა: ბურჟუაზიის მაგიერ ქვეყნის სათავეში ჩადგნენ ქართველი მუშები და გლეხები, ხოლო დამოუკიდებლობა დარჩა კვლავინდებურად, იმ განსხვავებით კი, რომ წინედ საქართველოს ჰქონდა ფიქტიური დამოუკიდებლობა, ესლა კი მას ექნება ფაქტიური და მოუკიდებლობა.

რამდენად შეეგუა ამ დეკლარაციის შინაარს მთავრობის შემდეგი მოქმედება?

პირველ რიგში გააერთიანეს რკინის გზა: ამას მოჰყვა მოვლენა, რომელზედაც მე-12 ყრილობაზე მოგვითხრობს კოტე სინცაძე: «იწერენ მუშებს როსტოვიდან»: 12-X დეპეშასთან № 20-221 დართულ დოკუმენტში აწნობენ, რომ კავკასიის საჭიროებისათვის აუცილებელია აგენტები: საგზაო ნაწილისათვის 1 უფროსი, 3 მისი ამხანაგი, 34 ტენიკოსი, 22 უფროსი გზის ხელოსანი, 199 საამხანაგო სტაროსტა, 6 ზედამხედველი, 396 გზის დარაჯი, 317 ხელოსანი, 180 სამატარებლად დარაჯი, 4 ხიდის დარაჯი, 3 საწყობის გამგე, 6916 რემონტის მუშა, 2209 შავი მუშა, 182 ასენინზატორი, 24 მილის მშენებელი, 1 საქმის მწარმოებელი, 33 მწერალი, 14 უფროსი მონაგარიშე, 32 მონაგარიშე, 153 კანტორის გამგე, 110 მემანქანე, 16 უფროსი. 15.000 კაცამდე გამოწერილია ადგილობრივ ელემენტების შესაცვლელად».

აი როგორ ებრძვის საბჭოთა ხელისუფლება თავდაზნაურობას.

თავმჯდომარე: ბრალდებულთა ჯავახიშვილთა, გაძლევთ შენიშვნას: თქვენ უფლება არა გაქვთ მოიყვანათ ისეთი საბუთები, რომლებიც არაა დართული საქმეში.

იას. ჯავახიშვილი: სიტატა, რომელიც მოვიყვანე ამოღებულია მე-12 კონფერენციის ოფისიულ ანგარიშიდან. საზოგადო ბრალმდებელმა აქ არა ერთი საბუთი მოიყვანა იმისთანა, რომელიც არაა საქმეში. მას შემადინება, რომ შეზღუდული ვარ დაცვის უფლებებში.

თავმჯ.: ვანაგრძეთ.

იას. ჯავახიშვილი—ამ ამონაწერიდან გამომდინარეობს ის, რომ საქართველოში თავადები და კაპიტალისტები კი არ შესცვალეს ქართველმა მუშებმა და გლეხებმა, არამედ ქართველი მუშები ჩამოაგდეს და მათი ადგილი დაიჭირეს რუსმა მუშებმა. შემდეგ ახალმა ძალაუფლებამ დაიწყო ექსპერიმენტები ქართულ ეკლესიას მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ გამოაცხადეს სინდიკის თავისუფლება, დაიწყეს ჩვენი რელიგიის

უდიერად დევნა. ძალით დაჰკეტეს ქართული ეკლესიები, რიცხვით თვით გაზეთ „კომუნისტის“ სიტყვით 1500: დაუეკეტავი დარჩა არა უმეტეს ხუთმეტისა, აიძულებდენ მღვდლებს გაკრეჭილიყვნენ.

არ გვაკმარეს: შეურაცყვეს საფლავი დავითისა და კონსტანტინესი, რომელნიც იყვნენ არა საეკლესიო, არამედ ეროვნული გმირები: ამით შეაგინეს ჩვენი ეროვნული გრძნობა. რად მიმართავდა ხელისუფლება რეპრესიებს საქართველოს მართმადიდებელ ეკლესიის წინააღმდეგ? იმიტომ რომ, სარწმუნოება არ ეგუება კულტურას? საფრანგეთი, ინგლისი ჩვენზე კულტუროსანი ქვეყნებია, მაგრამ სარწმუნოებისათვის იქ ხელი არ უხლიათ.

იქნება ეკლესიას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს საბჭოთა ქვეყნებში? აზერბეიჯანში არცერთი მიწებით არაა დახურული. სომხეთში, როგორც სჩანს მიასნიკოვის წიგნიდან „სომხური პოლიტიკური პარტიები საზღვარგარეთ“, დაკეტილია მხოლოდ რამოდენიმე ეკლესია. საბჭოთა რუსეთში კი თითქმის ყველა ეკლესიები ღიაა, და გარდა ამისა, იქ სპეციალური სემინარიებია, რომლებიც მღვდლებს ამზადებენ.

ან შეიძლება, ამ დევნით უნდოდათ დაეხშოთ სარწმუნოებრივი გრძნობა? მერე მიაღწიეს ამას?

ქართველმა ერმა ქართულ ეკლესიის დევნაში დაინახა ვოსტორგოვების მოვლინების საშიშროება, და მართლაც, რუსეთის „სხვაელი ეკლესია“ შეეცადა კვლავ გაბატონებულიყო აქ და საქართველოს ეკლესია გამოაცხადა თავის ეპარქიით.

ჯერი მიღვა საქართველოს ტერიტორიაზე: რუსეთმა დაუთმო ანგორას ჩვენი უძველესი ტერიტორია: ბათუმის ოლქის ნაწილი, არტანის, და ამგვარად შეუთრგდა მას საქართველოს ხარჯზე.

არ დასტოვეს უსაჩუქროდ სომხებიც. რუსეთმა, რომლის ფარგლებში შევიდა გასაბჭოებული სომხეთი, იცნო საქართველოს კუთვნილებათ მთელი ყოფილი თბალისის გუბერნია—1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულებით. საქართველოს დაპყრობის შემდეგ კი მისიკა სომხებს თითქმის მთელი ბორჩალოს მაზრა თვით ხრამამდე. რატომ? ლორი ისტორიულად ჩვენ გვეკუთვნოდა; ბუნებრივად ჩვენს საზღვრებში შემოდის; ეკონომიურადაც—ამას კომუნისტებისათვის, როგორც მარქსისტებისათვის გადამჭრელი მნიშვნელობა აქვს—სავსებით საქართველოსთანაა დაკავშირებული. მართალია, სომხები სჯარბობდენ იმ კუთხეში ქართველებს რიცხვით, მაგრამ, ეს უმრავლესობა ხელოვნურადაა შექმნილი რუსების მიერ, და შემდეგ თუ კი წმინდა ქართული სოფლები შეიძლება შევიდეს ოსეთში, რად უნდა იყოს დაუშვებელი სომხური სოფლების დატოვება საქართველოს ფარგლებში.

აზერბეიჯანს ჩვენთან არაფერი სადავო არაჰქონდა, უნდა გაგვენაწილებინა მხოლოდ ზაქათალი . . . ძალით მიაჩეჩეს აზერბეიჯანს სილნადის

და თბილისის მანრების ნაწილები. და ზედ დაურთეს დავით გარეჯის სა-
ვანეს, რაიც არაფრით არაა გამართლებული.

და ბოლოს ბუდუ მდივანმა მისკოვში ოფისიალურად განაცხადა:
ისე მოვაწერე ხელი სომხეთ საქართველოს ხელშეკრულებზე ტერიტო-
რიის შესახებ, რომ არც კი წამიკითხავსო. რამდენად სახელმწიფოებრი-
ვად მოქცეულა მდივანი, როცა თვალზეჭულათ აწერდა ხელს ამისთანა
პირველხარისხიან დოკუმენტს, სჩანს თუნდაც იქიდან, რომ ამ ათიოდე
თვის წინად ამიერ-კავკასიის ყველა ცენტრებმა აღძრეს შუამდგომლობა
რუსეთის წინააღმდეგ, რათა პილენკოვო შეეერთებინათ აფხაზეთისათვის, რუ-
სეთმა რამდენჯერმე გამოვჩვენა კომისია, გამოერკვია ადგილობრივი პი-
რობები, და დღესაც არ მიუციათ თავისი დასტური...-

აი როგორ იქცევა ის უზარმაზარი რუსეთი, რომელსაც, ერმაკებმა
ერთი ხელისმძიქნევით შემოუერთეს უშველებელი სიმიბირები... და ჩვენი
პატარა საქართველო კი რა იოლად უთმობს სხვებს დიდ ტერიტორიას.
რომლის ყოველი გოჯი მორწყულია ჩვენი მამა-პაპათა სისხლით...

ესლა გადავიდეთ ფედერაციაზე. პირველ ხანებში გამოცხადდა სა-
ქართველოს დამოუკიდებლობა; და საბჭოთა საქართველო ბუნებრივია
„შეუკავშირდა საბჭოთა რუსეთს.

შემდეგ შეიქმნა ორსართულიანი ფედერაცია, რატომ არ შევიდა სა-
ქართველო უშუალოდ საკავშირო ფედერაციაში?...

სტალინი ამის შესახებ ამბობს: „საჭიროა შენარჩუნება ამიერ-კავ-
პასიის ფედერაციისა, როგორც ეროვნული ზავის ორგანოსი (ე. ი. ზავი
საქართველოს, სომხეთის, აზერბეიჯანის შორის ამიერ-კავკასიაში, და
ერთა შორის თვითეულ დასახლებულ ერთეულებში), ეს კავშირი ართ-
მევს საქართველოს პრივილეგიურ მდგომარეობას. ეს პრივილეგიებია:—
თბილისი: როგორც რკინის გზის კვანძი, და ბათუმის ნავთსადგური, რომ-
ლებსაც უაღრესად საჭიროებენ აზერბეიჯანი და სომხეთი, საქართველოს
კი შეუძლია ბოროტად და მეზობლებისათვის საზიანოდ გამოიყენოს ეს
მდგომარეობა“...

რამდენად სწორია ეს ამომწურავი არგუმენტაცია? ბაქოს ნავთი ესა-
ჭიროება უკრაინას, ხოლო აქედან განა გამომდინარეობს ის დებულება,
რომ უკრაინამ და აზერბეიჯანმა უნდა შეჰკრან წინასწარი ფედერაცია?
რკინის გზა მისი კვანძები და ნავთსადგური გადავიდა საკავშირო ცენტ-
რის ხელში. ულოლოცება არაა საქართველოს დაუწყეთ იმ პრივილეგი-
ების წართმევა. რომლებიც საკავშირო ცენტრსა აქვს?

ან იქნებ, ამიერ-კავკასიის ფედერაცია, მართლა, ერთა სოლიდარო-
ბის განსამტკიცებლად უნდა არსებობდეს? აზერბეიჯანში, სომხეთში და
საქართველოში ხელისუფლება მუსავატელებს, დაშნაკელებს ან ეროვნულ-
დემოკრატებს რომ ჰქონდათ, მაშინ ასე თუ ისე გასაგები იქნებოდა
კომუნისტების ეს მტკიცება. ვინაიდან ისინი ყოველთვის ამბობდნენ, ვი-
თომ ჩვენ ხელს ვუშლიდეთ თეროვნულ სოლიდარობას... მაგრამ საბჭოთა სი-

სტემის არსებობა და ამ ქვეყნების საერთო ფედერაციაში უშუალოდ შესვლა ნუ თუ არ უნდა ყოფილიყო, მათის აზრით, ერთა სოლიდარობის საკმაო გარანტია? მერე, ჩამოავდო ერთა სოლიდარობა ამ ფედერაციაში? არასოდეს ერთნაირი შუღლი და მტრობა არ ყოფილა იმ დონემდე ასული, როგორც ესაა, და ამას თვით კომუნისტებიც არა მალავენ.

ამიერ-კავკასიის ფედერაციის დაარსებით საქართველოს წაერთვა არა პრივილეგიები, არამედ დამოუკიდებლობის უკანასკნელი ნასახი.

შესაძლებელია სთქვან, რომ ტერიტორიის ასე გამიჯვნას, ფედერაციას და სხვას მარქსიზმი და ლენინიზმი მოითხოვს...

საკმარისად ვიცნობ ამ მიმართულებებს და გადაჭრით ვაცხადებ, რომ თქმა იმისა, ვითომ ან ერთი ან მეორე მიმართულება მოითხოვდეს რათა, ყველგან და ყველას ქართველი ერის ინტერესები ეწირებოდეს, სილის წამება იქნება ერთისა და მეორისა.

ესთქვათ, რომ კომუნისტების თვალსაზრისით, ეს ასეც უნდა ხდებოდა, და ჩვენ ვცდებით, მაგრამ აი რას ამბობს თვით ფილიპე მახარაძე? „სახელმწიფო ძალა-უფლება არსებობს არა მარტო კომუნისტებისათვის არამედ ყველა მუშებისათვის და გლეხებისათვისო.“

ყველა ამის შემდეგ აი რა მივიღეთ: ფილიპე მახარაძე ამბობს—„ამხანაგებო, ყველასათვის ცხადია როგორი თავისუფლება და დამოუკიდებლობა არის ეს. ჩვენ ხომ ერთი პარტია გვყავს, ერთი ცენტრალური ორგანო გვაქვს, რომელიც ბოლოს და ბოლოს, ერთი სწევრს ყველა რესპუბლიკებისათვის ყველაფერს და იძლევა საერთო დირექტივებს—თვით პასუხისმგებელ პირთა დანიშვნამდე ამა თუ იმ რესპუბლიკაში, ეს ყველაფერი გამოდის ერთსა და იმავე ორგანოსაგან; ასე რომ ამისთანა პირობებში თავისუფლებაზე, დამოუკიდებლობაზე ლაპარაკი—თავისთავად ყოველად გაუგებარი დებულებაა?“ და ბოლოს ფ. მახარაძე დასკვნის „ამხანაგებო ჩვენ დაეწესეთ საბჭოთა რესპუბლიკის ხელისუფლება არა იმისათვის, რომ აგვეფეთქებინა სახელმწიფო, რომელიც ასე თუ ისე იქ (საქართველოში) არსებობდა, არამედ, რომ მასები საბჭოთა სისტემისათვის გვეზიარებინა. გამოქვეყნებული იყო დამოუკიდებლობა და ჩვენ რაიმე უნდა გაგვეკეთებინა“-ო.

ამ გვარად იმ სვლილებათა დედა-აზრი, რომელიც მოხდა აქ თებერვლის შემდეგ, ფაქტიურად მდგომარეობს არა ხელისუფლების შეცვლაში, რასაც მეორე ხარისხიანი მნიშვნელობა აქვს, არამედ საქართველოს დამოუკიდებლობის გასამტკრებაში. ამ გარემოებამ თვით ქართველ კომუნისტების რიგებში გამოიწვია გადამხრელობა ე. წ. „უკლონიზმი“, ქართველი ერი კი აიძულა დასდგომოდა აჯანყების გზას.

ხალხის გამოსვლებს პირველ ხანებში ჰქონდა სტიქიური ხასიათი: ხალხმა დაინახა მტრის შემოსევის საშინელება და მისი შედეგები და დაიწყო სხვა და სხვა კუთხეებში თავისით აჯანყებანი.

აღანყდა სვანეთი 1921 წელს. საქართველოს დამოუკიდებლობის კო-

მიტეტს აბრალებენ არა მარტო იმას, რაჲ მის დაარსებამდე მოხდა, არამედ იმასაც რასაც ლიკვიდაპიის შემდეგ ჰქონდა ადგილი. მაგრამ სვანეთის პირველ გამოსვლაზე არას ამბობენ. აქ მოვისმინეთ მიზეზი სვანეთის აჯანყებისა: სვანეთს ძალას ატანდენ ქართველები არა ხართ, ამიტომ მოითხოვეთ. რომ რუსეთმა უშუალოდ შეგეერთოთ ვერ გამიგია: თუ სვანები ქართველები არ არიან, მით უმეტეს რუსები ვერ იქნებიან... და ან როგორ ეწეოდა ანტიქართულ პროპაგანდას ქართული ხელისუფლება, თუნდაც კომუნისტური?

ბევრ ადგილას ტყეში პარტიზანული რაზმები გავიდნენ, სხვათა შორის ქაქუცა ჩოლოყაშვილიც... აქა სთქვეს ვითომც ჩოლოყაშვილი ჩვენი პარტიის კარნახით გასულიყო. ამ მტკიცებას აფუძნებენ სვიმონ ყიფიანის წერილობით ჩვენებაზე. მაგრამ მოწმე მიხეილ ჯავახიშვილმა კატეგორიულად უარჲყვა, რომ თითქმის ჩოლოყაშვილზე პარტიას ასეთი გავლენა მოეხდინოს

ჩოლოყაშვილი ხელისუფლებამ აიძულა, რომ ეს ნაბიჯი გადაედგა. ჩვენმა პარტიამ მის რაზმთან კავშირი მხოლოდ შემდეგ დაიჭირა. სახელმწიფო ბრალმდებელ ' შეეცადა წარმოედგინა ჩოლოყაშვილი, როგორც მძარცველი, კაცის მკვლელი; ვაიხსენა მისი წარსული: წინად ადიუტანტი იყო, შემდეგ სასურსათო კომისარიატის რწმუნებულიო:..

ჩემი ზნერბრივი მოვალეობაა განვასხადო, რომ ქაქუცა ჩოლოყაშვილი სამი წლის განმავლობაში მხოლოდ ეროვნული მეტრძოლი და საუკეთესო პარტიზანი იყო. შიშველ-ტიტველი. მშიერ-მწყურვალი ის 3 წლის განმავლობაში იბრძოდა საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის, და როცა დამარცხდა, გახსნილი ალაშქრით დასტოვა ჩვენი მიწა-წყალი. მან პირნათლად შეასრულა მოვალეობა სამშობლოს წინაშე.

წინადაც ჩვენში ასე იყო. როცა მტერი შემოგვესეოდა ხლომე, საუკეთესო მამულიშვილინი გაიხიზნებოდნენ ტყეში და იქედან იწყებდნენ პარტიზანულ ბრძოლას; მ ზიგონეთ თუნდაც ის, რომ ლუარსაბ და სვიმონ მეფეები ერთი საუკუნის განმავლობაში აწარმოებდნენ პარტიზანულ ბრძოლას და ამისა გამო შეუნარჩუნეს საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეა.

თავისით აჯანყდა ხევსურეთიც. აქ ბრალმდებელი ამტკიცებს, რომ ხევსურეთის აჯანყება ნაკარნახევი იყო დამოუკიდებლობის და ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიის კომიტეტების მიერ, რაიპა სჩანს სამფერის ბრძანებიდან N 1-თ. გამოარკვეულია, რომ სამფერი დავით ვაჩნაძეა. საბრალმდებლო დასკვნაში სწერია: „ვარდენ წულუკიძე აჩვენებს, რომ ბრძანების N 1 ს შემუშავებაში მონაწილეობა მიიღო თვით იას. ჯავახიშვილმა? გადავთვალეო ვარდენის მთელი მასალა, და აღმოჩნდა, რომ ვარდენ წულუკიძეს არაფერი ამისი მსგავსი არ უთქვამს და ან... შესაძლებელია მას სსტოდნოდა ეს? აი რა სწერია სამფერის წერილში: „გასწყვიტე ყოველივე კავშირი ვარდენთან, რადგან იგი აქტივობის წინააღმდეგია“. განა დასაშვებია, რომ ვარდენის თანდასწრებით ასეთი რაიმე დაგვეწერა?

მიხილ ჯავახიშვილმა აქ აჩვენა, რომ ჩვენ პარტიას არ გაუძია განკარგულება ხევსურეთში აჯანყების მოხდენის შესახებ, რომ სამფერს, კომიტეტის დაუკითხავად მიუწერია, და ამ წერილის არსებობაზე გავიგეთ გაზეთებიდან.

მერე... სამფერის წერილმა გამოიწვია ხევსურეთის გამოსვლა? აქ ამბობდენ რომ ხევსურეთის ამბებს ადგილი ჰქონდა 1923 წლის აგვისტოს მიწურულში და სექტემბრის დამდეგსა... დანამდვილებით კი თარიღი არ იყო გამორკვეული. ვახსებ ამ ნაკლს: საქართველოს აჯანყება მოხდა 1924 წლის 28 აგვისტოს, ხევსურეთის გამოსვლა მოხდა 1922 წლის 28 აგვისტოს. ბრძანებაში N 1 სწერია: გაცნობებთ, რომ საქართველოს პარტიზანთა მთავარი სამხედრო ოპერატიული შტაბის გადაწყვეტილების თანახმად, ოკუპანტებისაგან საქართველოს განთავისუფლების დროთ დანიშნულია ა. წ. სექტემბრის 27 ვიდრე 15 ოქტომბრისა. ოპერატიულ გეგმას გამოსვლის დღის აღნიშვნით მიიღებთ ადგილობრივ სექტემბრის 20, დართულ პაკეტით. სექტემბრის 15-სთვის უთუოდ წარმოადგინეთ თქვენი ოპერატიული მოსაზრებანი და სხვა...

აქედან ნათლად სჩანს, რომ სამფერის ბრძანება ვე' შეიძლებოდა ყოფილიყო მიზეზად ხევსურეთის გამოსვლისა, რაზელიც მოხდა 28 აგვისტოს, რომ პირიქით ბრძანებაში აღკრძალული იყო ნაადრევი და სეპარატიული გამოსვლა. მიუხედავად იმისა, რომ სამფერს არ გაუძია განკარგულება ხევსურეთის გამოსვლის შესახებ, ჩვენ პასუხი მოვთხოვეთ დავით ვაჩნაძეს, დამოუკიდებლობის კომიტეტმა კი გასა ბრძანება აჯანყების ლიკვიდაციის შესახებ; როგორც ეს თვით საქმიდანაც სჩანს. ამგვარად გამორკვეულა, რომ ხევსურეთი გამოვიდა ყოველგვარ კარნახის გარეშე.

ასე დაიწყო ერის სტიქიური ბრძოლა.

დაპყრობამ და იმ ანასიონალურმა გეზმა, რომელსაც აწარმოებდენ აქ ხელისუფლებანი, აიძულა ქართული პოლიტიკური პარტიები გაერთიანებულიყვნენ რუსეთის საწინააღმდეგო ბრძოლაში. გასამტვერდა ჩვენი დამოუკიდებლობა, და დაიწყეს განუკითხავად ქართველი ხალხის ხვრეტა, გარეშე ძალამ ჩვენ თავს მოგვახვია შეიარაღებული ბრძოლის იდეა... ბრძოლა დამთავრდა აგვისტოს-სექტემბრის დღეებით. ფაქტიური მხარე მე გავაშუქე ჩემს პირველ სიტყვაში. აღარ გავიმეორებ.

ბრალმდებელნი თავს გვახვევენ ინტერვენციის მომხრეობას, ამტკიცებენ, რომ ვილაც სხვა გვიკარნახებდა... გვაბრძოლებდა... აქ დამსვენებმა ამომწურავად დაამტკიცეს, რომ ინტერვენციასზე არავინ სდებოდა, და მას ადგილი არცა ჰქონია.

პირადათ მე დავკმაყოფილდები მხოლოდ იმით, რომ წავიკითხავ შემორანდუმს, რომელიც მიმართული იყო ინგლის-საბჭოთა კონფერენციის სახელზე და ხელს ვაწერდით კოტე ანდრონიკაშვილი და მე. შემორანდუმი თავდება ამნაირად: „დამოუკიდებლობის კომიტეტი სთხოვს სახელმწიფოთა წარმომადგენლებს, რომლებიც დაესწრებიან გენუის კონფერენ-

ციას, მიიღონ მხედველობაში ეს განცხადება და წინადადება მისცენ რუსეთის მთავრობას დაუყოვნებლივ გაიყვანოს საქართველოს ტერიტორიიდან რუსეთის საოკუპაციო ჯარები და ამით საშუალება მისცეს ქართველ უმრავლესობას სურვილისამებრ ამოიჩიოს ერის ნებისყოფის მთავრობა“...

ამით ზედმეტად მტკიცდება, რომ მოვითხოვდით არა ევროპის ჯარების გამოგზავნას, არა ინტერვენციას, არამედ რუსეთის მიერ საქართველოს ინტერვენციის მოხსნას. აქ დაიღვარა ჩვენი წმინდა ქართული სისხლი და არა სისხლი ზანგებისა, ფრანგებისა, ინგლისელებისა... ხანგრძლივი ბრძოლის პროცესის განმავლობაში ქართველები განუწყვეტელის ხალი სით მიდიოდნენ ციხის გზით მეტეხისაკენ, გადასახლების გზით—რუსეთ-ასაკენ, ტანჯვის გზით—საბურთალოსაკენ.

ამ ბრძოლაში ყველა ქართველები ერთად ვიყავით: მუშები, გლეხები, ბურჟუაზია და სხვა...

საზოგადო ბრალმდებელმა ბრძანა: აუწყებთ, რომელსაც დამოუკიდებლობის კომიტეტი მესვეურებდა, პროგრესიული მოვლენა არ იყოფო. რატომ?

შიომღვიმის მონასტრიდან დაიწყეს აჯანყებამ: სად გაგონილა მონასტერი და რევოლიუციამ, სთქვა მოქალაქე ოკუპაციამ. ამ სიტყვებში რამდენიმე შეცდომაა. აჯანყება ჩვენ სხვა ადგილიდან დაიწყო, და არა შიომღვიმიდან. ჩვენ ვიყავით არა შიომღვიმის მონასტერში, არამედ ტყეში, მის მახლობლად. რუსეთში ერთგნული მოძრაობის კერად ხანგრძლივად ითვლებოდა ტროიკო-სერგის ლავრა. ამ უამად მსოფლიო რევოლიუციის სიტადელი კრემლია, რომელშიც ერთი კი არა რამდენიმე მონასტერია. ჩემის აზრით არ უნდა ჰქონდეს გადამჭრელი მნიშვნელობა იმას, თუ საიდან დაიწყება რევოლიუცია. გასახსენებელია, რომ ოქტომბრის დიდი რევოლიუცია დაიწყო იმ პატივცემულ დაწესებულებიდან, რომელსაც ერქვა... (სიტყვა აკლია).

აჯანყება არ იყო მასიური... ბრალმდებელი ქავთარაძე ბრძანებს: გამოსვლები გურიამ, სვანეთში, იმერეთში მასიური იყო, მაგრამ სამეგრელოში კი არაო, რადგან სენაკი 15-მა კაცმა აიღო. ეს არაა სწორი. სენაკზე წავიდა 200 კაცი, აიღო კი პირველმა ჯგუფმა, რომელშიც შედიოდა 40 კაცი. კონსპირაციის მოსაზრებასაც რომ თავი დავანებოთ, რა საჭირო იყო ათასები, თუ სენაკს 40 კაცი აიღებდა და ისიც ყვირილით. ხალხი იმ წამსვე ადგა უჩვეულ ენტუზიაზმით, შეიარაღდა და ოთხი დღის განმავლობაში რამდენიმე ათასი კაცი უდრეკად ებრძოდა რუსის ჯარს.

მოქალაქე ოკუპაციამ სთქვა: ხალხმა ოღონდ კი რაიმე სანახაობა დანიახოს და თამამად გამოვაო. არც ეს არის მართალი. 1921 წ. 25 თებერვალს თბილისში შემოიჭრა რუსეთის ჯარი, ქართველები კარზე კი არ გამოვიდნენ, და ენტუზიაზმით კი არ შესვდნენ, არამედ სახლებში ჩაიკეტ-

ნენ და გულ ამოცვნიტ ტიროდნენ. დასავლეთს საქართველოში გამოსვლებს უდავოტ მასიური ხასიათი ჰქონდათ.

აღმოსავლეთ საქართველოში, მოხდა ნაწილობრივი გამოსვლები, და თუ აჯანყება აქ გამარჯვებით არ დაგვირგვინდა ჭიათურის ნადრევი გამოსვლიტ აიხსნება და განსაკუთრებით, გამსემლობით. ხალხი კი მთლიანად ჩვენთან იყო.

ბოლოს, განა შეიძლება ექვის შეტანა აჯანყების მასიურობაში. როცა მსხვერპლი ათასობით ითვლება?

სულ სოტა რომ ვსტყვათ, რამდენიმე ათასი ქართველი ხომ გამოვიდა აჯანყების დროს? და როცა მასიურ ბის ასეთი დიდი პრეტენზიებით მოდიან ბრალმდებელნი, რატომ ავიწყდებათ, რომ 25 თებერვალს 1921 წ. მათ გვერდში ხუთი ქართველიც არ ჰყოლიათ, და საქართველო მათ რუხის ჯარმა დაუპყრო.

ან შეიძლება იმიტომ არ იყო ჩვენი ბრძოლა პროგრესიული, რომ აჯანყებაში მონაწილეობა მიიღო ყოფილ პრივილეგიურ წოდების ხალხმაც? ჩვენი აჯანყება, უმთავრესად მოახდინა, გლეხობამ, როგორც ამას თვით სტალინი ამოწმებს, მაგრამ არც მუშები და ყოფილი თავადები და აზნაურები იყვნენ, რასაკვირველია ამ ბრძოლის გარეშე.

აჯანყებულებს რეაქციონური ლოზუნგები ჰქონდათ: ერთს ადგილას მათ შოთა რუსთაველის ძეგლი დაამტვრიესო, მეორე ადგილას გამოაქვეყნეს ლოზუნგი „გაუმარჯოს ქრისტიანობასო“... ამით საზოგადო ბრალმდებელმა იმ პრინციპიალობას გადაუხვია, რომელიც ახასიათებდა მის პოზიციას. როგორ? რუსეთის ოქტომბრის რევოლიუციის დროს არა ერთი ძეგლი, არამედ მთელი რუსეთი დაანგრის... „გრავ ნედელია“ და „ლიუბ ნედელია“ შემოიღეს!... მერე... ამაში იყო ოქტომბრის რევოლიუციის დედა-აზრი? აგრეთვე საქართველოში: განა ძეგლის გატეხა და არაქრისტიანობის დაბეჩავება იყო ჩვენი მიზანი? ეს ხომ უბრალო ექსტრემები იყო, ნაძირალების საქმე, და როგორც გამონაკლისი ვერ დაახასიათებდენ ჩვენს რევოლიუციას. ჩვენი ლოზუნგი იყო: საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა, და განა ეს რეტროგრადობის მაჩვენებელია?

იტყვიან: როდესაც დამოუკიდებლობის მოსპოვებლად დაბეჩავებული ერები ებრძვიან იმპერიალისტურ ერებს, ეს პროგრესია, როცა დაჩაგრული ერები ებრძვიან ძლევაშისილ საბჭოთა რუსეთს ეს რეგრესიაო. ნამდვილად კი ბრძოლა დამპყრობელთა და ექსპლოატაციის წინააღმდეგ, ვინც უნდა იყოს ეს მჩაგვრელი: შავი თუ წითელი იმპერიალიზმი დიდი დადებითი, პროგრესიული მოვლენაა.

აი რატომ არ ვთვლი ჩემ თავს დამნაშავეტ.

მე გავათავე.

ჩვენ ვიბრძოდით დამოუკიდებლობისათვის: აჯანყება წავაგეთ და ისინი, ვინც ამ აჯანყებას ვემსვეურობდით წავალთ გოლგოთაზე.

მაგონდება ერთი არაბული ლეგენდა:

მზემ აღარ გამოანათა და დაიკარგა;

სიბნელეს ვერ შეეგუა ერთი ჩიტი, რომელმაც მიზნად დაისახა ქვეყნურებისათვის მზე დაებრუნებინა: ამ მიზნით მან დაიწყო ფრენა სულ ზეით და ზეით და მიაგნო მზეს. აღარ მახსოვს, მისა თუ არა ჩიტმა მზე ქვეყნიერებას... თითონ ჩიტი კი დაიღუპა... ის დაიწვა მზის სხივებში...

ერთი უწესობის შესახებ.

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის სახლავარ-გარეთის ცენტრ ლური ბიურო ვერ დასტოვებს უყურადღებოთ იმ გარემოებას, რომ ბ.ბ. გვაზავა და ზურაბიშვილი შევუდენ ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიის სახელით იმ ორგანოში, რომელსაც წინეთ ეროვნული ცენტრი ეწოდებოდა და რომლიდანაც პარტია მთლიანად გამოვიდა ამა წლის განაფხულზედ.

ამ პირობა ასეთი მოქმედება საგანგებო დისციპლინარული სამსჯავროს საგნად გახდება, ხოლო რომ „ეროვნულ ცენტრს“ აქედანვე მიეცეს ასეთი უმსგავსო სიყალბის შესწორების საშუალება, ერ.-დემ. პარტიის ცენტრალური ბიურო იძლევა ქვემოთ განმარტებას ამ საგანზედ და მოითხოვს, რომ ამ პირებს აეხსნას ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ყველა ტიტრები, უკეთუ ისინი მომავლისთვისაც იქნებიან დატოვებული „ცენტრის“ რაიმე სამსახურსა და თანამშრომლობაში.

1) ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მონაწილეობა ეროვნულ ცენტრში ხდებოდა საკმაოდ გარკვეულ პირობებში. ჩვენი პარტიული ორგანიზაციების მიერ იგზავნებოდა ამ ცენტრში წარმომადგენელი და არასოდეს ყოფილა ისეთი წესი, რომ ამ ცენტრში შესვლა ყველას შეძლებოდა, ვინც კი ამას მოისურვებდა და ისიც პარტიის სახელით. როდესაც ჩვენმა ორგანიზაციამ გამოიწვია ამ ცენტრიდან ბ. გვაზავა გასული წლის ბოლოს, მან ორგანიზაცია დასტოვა და ისე მოინდომა ცენტრში შესვლა. ცენტრმა ეს არ შეიწყნარა სწორედ იმ საბუთით, რომ ცენტრში წარმომადგენელს კვაზენის თუ უკანვე იწვევს ერ.-დემ. პარტიის ის ორგანო, რომელიც შესულია შეთანხმებაში სხვა პარტიებთან და მთავრობასთან. ასეთი იყო იმ ხანად „ცენტრის“ და კერძოდ ბ. ნოე ჟორდანიას შეხედულება. ხოლო ბ. გვაზავას ცენტრიდან გამოწვევის განცხადება თვით ბ. ზურაბიშვილის მიერ იყო დასაბუთებული და ხელმოწერილი.

ამ უამად ეს პირები, ორგანიზაციიდან გაქცეული, თავის-თავს თვითონვე ჰგზავნიან ცენტრში და ეს უკანასკნელიც მათ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლების ხარისხს ანიჭებს.

ამ აღმაშფოთებელ სიყალბეს ეს პირები კიდევ მეორე ასეთსავე სიყალბეს უმატებენ. ისინი სცემენ გაზეთს, რომელ საც ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მთავარი ორგანოს სახელს არქმევენ და მას „ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ორგანოდ“ ასაღებენ. ჩვენს ორგანიზაციებს უკვე ერთი წლით ადრე ჰქონდათ დაწყებული გამომცემლობა, რომელსაც „საქართველო“ ეწოდებოდა. ამა წლის დასაწყისიდან დაწყებული იყო მუშაობა საზღვარ-გარეთის ორგანიზაციების მიერ პარტიული ორგანოს გამოსაცემად, მაგრამ ეს საქმე ჩვენი ორგანიზაციების გაერთიანებას უსდიდა. ეს არავისათვის არ იყო საიდუმლო და, ის ბ.ბ. გვაზავა ზურაბიშვილმაც უწყობდა. როდესაც ეს გაერთიანება მოხდა, მთავრობის სტამბაში არა ჩვეულებრივი სისწრაფით იქმნა აწყობილი გაზეთი ბ.ბ. გვაზავა-ზურაბიშვილისათვის და ამ გაზეთს „საქართველო“ დაერქვა. ჩვენ არ გვსურს ვიფიქროთ, რომ ეს ყოველად უწესო საქმე „ცენტრის“ მიერ არის მოწყობილი ამ პირებთან შეთანხმებით. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ არც ერთი, თავის ღირსების დამცველი საზოგადოებრივი ორგანიზაცია არ იკისრებს იმის დადასტურებას, რომ პარტიიდან გაქცეულ სამიოდე პიროვნებას უფლება ჰქონდეს თავის თავი პარტიად გამოაცხადოს და თავისი გამოსცემა პარტიულ ორგანოდ მონათლოს. ყოველივე ამასთან გვაქვს პატივი ვამსწოთ ცენტრს, რომ გაზეთ „საქართველოს“ თავის არსებობის მანძილზედ მრავალი რედაქტორი, ხელმძღვანელი და რედაქციის წევრები ჰყლია, ხოლო არც ბ. გვაზავა და არც რომე ღიმე მისი ამყოლი ამ პირთა შორის ერთი დღის განმავლობაშიც არ ყოფილან.

ჩვენ არ ვკარგავთ იმედს, რომ ცენტრი გამ იჩენს იმდენს რიგიანობას, რომ ამ განმარტების შემდეგ გამოასწორებს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის უაღრესად შემლახველ სიყალბეებს და ამ პირებს მოუძებნის ისეთს სახელსა და სამოსელს, რომელიც მათ უფრო შეეფერებათ. ხოლო ცენტრს რომ არ გაუძნელდეს გამოსწორება ასეთი უწესოების სხვა და სხვა პოლიტიკური მოსაზრებების გამო, რომ ვითომ ბ. გვაზავას პოზიცია უფრო ლეგალისტურია მთავრობის მიმართ, ვიდრე მთელი პარტიისა, და რომ ვითომც ასეთი მისი პოზიცია უფრო გამოსადეგია საქართველოს იურიდიული უფლებების დაცვისათვის და სხვა. ცენტრალური ბიურო აქვე იძლევა ამ საგანზედ დასაბუთებულს განმარტებას, რომელიც შეადგენს ნაწილს იმ მასალებისას, რომელიც გადაეცემა საგანგებო სამსჯავროს.

როდესაც ბ. გვაზავა დაბრუნდა საქართველოდან 1922 წ. სადაც ის წავიდა საბჭოთა რუსეთის პასპორტით, მან შემდეგი განცხადება შეიტანა ჩვენი პარტიის აქაურს ხელმძღვანელ ორგანოში:

„დემოკრატიული პარტიის კონსტანტინოპოლის კომიტეტს
განხადება

I

დიდ გაუგებრობას იწვევს ჩვენი დამოკიდებულება ბოლშევიკებთან. ჩემი შეხედულება ასეთია:

საქართველო არ არის არც მე-2 და არც მე-3 ინტერნაციონალი. საქართველო საქართველოა, ერთი მთლიანი სახელმწიფო. მის განთავისუფლების საკითხს ჩვენ ვერ დავაყენებთ კლასობრ ივ ან პარტიულ ბრძოლის ნიადაგზე. ჩვენ უნდა გავანთავისუფლოთ საქართველო რუსეთის მფლობელობისაგან და არა ამა თუ იმ პარტიისაგან. თავისუფალ საქართველოში ყველასათვის უნდა იყოს დაცული თანასწორი თავისუფლება, ვინც უნდა იქონიოს იგი—ბოლშევიკი თუ მენშევიკი. მე ვიცი, საქართველოში ბევრია კომუნისტები, რომლებიც ნატრობენ საქართველოს განთავისუფლებას რუსეთისაგან და მზად არიან იბრძოლონ ჩვეთან ერთად. საქართველოს ბედს ჩვენ ვერ დავამყარებთ მხოლოდ მენშევიკების ტაქტიკაზე და პოლიტიკაზე, რომელმაც უკვე მოუტანა ჩვენს ერს აურაცხელი ზიანი. ჩვენი დროა უფრო ვრცელია და მეტი ღირებულებისა. ამ დროის ქვეშ შეიძლება თავი მოიყაროს ყველამ, ვინც უნდა იყოს იგი—ბოლშევიკი თუ მენშევიკი, ბერი თუ ვრი. ამიტომ იბადება საკითხი: შეიძლება თუ არა ვიქონიოთ კონტაქტი ზოგი ერთ ქართველ კომუნისტებთან, თუ საჭიროა შევწყვიტოთ ყოველი კონტაქტი, ყოველი ნაცნობობაც კი?

მე ვთხოვ კომიტეტს დასვას ეს საკითხი და გამოიტანოს თავისი დადგენილება, რომელსაც საჭიროდ დაინახავს.

II

გაუგებრობას იწვევს აგრედვე „დეკლარაცია საქართველოს პოლიტიკურ პარტიათა კონფერენციისა“, მიღებული პარიზში 15 მარტს 1922 წელს.

ეს დეკლარაცია საესებით მისაღებია, როგორც ერთსულფანი გამოსვლა რუსეთის მფლობელობის წინააღმდეგ. ეს უდავოა. მაგრამ ამ დეკლარაციაში არის მეორე მუხლი, რომელიც ამძობს: „ყოველნაირი კონსესია, გასემული საოკუპაციო მთავრობის მიერ, არაფერს ავალებს ქართველ ერს და მოკლებულია ყოველ ძალას“.

ამ რეკლამაში ყურადღებას იქცევს ორი მხარე, იურიდიული და პრაქტიკული. იურიდიულად ის არ არის სწორი. საქართველოში არ არის ოკუპაცია. რუსეთის შემოსევამ შეწლუდა არა მარტო ფაქტიური სუვერენობა საქართველოსი, არამედ დაანგრია მთელი მისი უფლებრივი და ეკონომიური წესწყობილება, მან განდევნა მთა რომა, დაიპყრო ტერიტორია, გააუქმა კანონები, განდევნა მოხელეები. ეს ოკუპაცია კი არ არის არამედ ანექსია, წმინდა რაპყრობა. ამიტომ იურიდიული საფუძველი რე-

ზოლუპიისა შეცდომაა, ის ვერავის შეაშინებს, განსაკუთრებით ვერ შეაშინებს უსხოელ კაპიტალს, რომელსაც შიში აქვს საზოგადოთ ბოლშევიკებისა და არა ამისთანა რეზოლუციებისა. მაგრამ ჩვენთვის უფრო მნიშვნელოვანია პრაქტიკული შედეგები. პრაქტიკულად ეს რეზოლუცია აშინებს მხოლოდ ქართველებს და ხუთავს მათ ენერგიას, ენერგიას საერთაშორისო ბრძოლაში. აი ფაქტებიც: გასულ მარტს მე ვიყავი საქართველოში და ვიცი, იქ იყვნენ კონსესიების საზოგუნელად: ა) პოლკოვნიკი ბოილი—დირექტორი შელლის კომპანიისა; ბ) მისტერ სტრადერს—დირექტორი ერთი ინგლისელი კომპანიისა, რომელსაც, ამბობენ, ვითომდა ორმოცდაათი მილიონი გირვ. სტერლ. აქვს გადადებული კონსესიების შესაძენად; გ) სლომონ ჟიდე დირექტორი ნორვეგიელი საზოგადოებისა—„ელექტრიკემისკ ინდუსტრიე გეზელშაფტ“; დ) ვილამ ქრისტიანსენე კიდევ ნორვეგიელი საზოგადოებისა და სხვანი... სომხები, ურიები, რუსები—ვინ არ გინდა, ყველა იბრძვის და ცდილობს მოიდგას ფენი საქართველოში. თუ ამ ხალხმა ჩაიგდო ხელში ჩვენი ქვეყნის სიმდიდრე, ჩვენ ჩვენი დეკლარაციით ვერაფერს უშველით, ინგლისს, ან ნორვეგიას ჩვენთვის ომს არავინ გამოუცხადებს. ქართველობა კი ამ მსოფლიო ბრძოლაში ჩუმად არის... ჩვენივე ბრძანებით!

აქ დიდია ისტორიული პასუხისმგებლობა, განსაკუთრებით ჩვენი პარტიისა. მე ვთხოვ კომიტეტს ჩაუკვირდეს ამ საკითხს და აქაც გამოიტანოს შესაფერი დადგენილება, რომელსაც საჭიროთ დაინახავს. ორივე დადგენილება გთხოვთ მასწობით და ეს ჩემი განცხადება საკმეში ჩაკეოთ და შეინახოთ.

კომიტეტის წევრი გიორგი გვაზავა.

ამ განცხადების შინაარსი იმდენად ნათელია, რომ ის კომენტარიებს არ საჭიროებს. ჩვენ აქ შევეჩებით მხოლოდ იმ ნაწილს, რომელიც ეხება საქართველოს საერთაშორისო სახესა და მთავრობის იურიდიულ მდგომარეობას საგარეო მუშაობაში. ჩვენი პარტიისა და ყველა სხვა მებრძოლი წრეების პოზიცია იყო და არის, რომ საბჭოთა რუსეთის შემოსევას 1921 წელს არ მოუხსნია საქართველოს საერთაშორისო უფლებრივი მდგომარეობა. ამის საბუთათ სხვათა შორის იმასაც ვიყენებთ, რომ ზოგიერთ სახელმწიფოებში დღემდე არსებობს ჩვენი ლევაციები. ბ. გვაზავა კი ამტკიცებს, რაც ეს ასე არ არის, რომ რუსეთმა საქართველოს ანექსია მოახდინა და მით მოსპო მისი საერთაშორისო მდგომარეობა. ბოლშევიკური რუსეთის ვერ ჰბედავს იმის მტკიცებას, რომ მან წაართვა ქართველ ერს სუვერენული უფლებები, ის არწმუნებს ყველას, რომ საქართველო სუვერენული რესპუბლიკაა და თავის ნებაყოფლობით არის შესული საბჭოთა ფედერაციაში. ბ. გვაზავა მათ მეტს ჰპირდება და უმტკიცებს, რომ მისი მდგომარეობა საქართველოში არის არა მარტო ფაქტიური, არამედ იურიდიულიც. ასე რომ თუ ჩვენ საქართველოს მდგომარეობას მსოფლიო ომის დროის ბელგიის მდგომარეობას ვადარებთ, ბ. გვაზავა ამას არ იწყნარებს

და საქართველოს ანექსია მომხდარ ბოსნია-ჰერცეგოვინისა და პორტ-არტურის მდგომარეობას უტოლებს. ამის შემდეგ ზედმეტია საქართველოს მთავრობის რაიმე უფლებრივ მდგომარეობაზედ ლაპარაკი.

ბ. გვაზავა ამასაც არ სჯერდებოდა და თავის ასეთს შეხედულობას საქართველოსა და მისი მთავრობის შესახებ პრაქტიკულადაც ანაღებდა. ის ჰქადავებდა ემიგრაციაში, რომ საჭიროა შეთანხმება ბოლშევიკებთან, რომ საჭიროა მათი ქვეშევრდომობის მიღება და სხ. მაგრამ როდესაც მან ვერავინ იპოვნა ასეთი აზრების თანამოაზრე, თვითონაც ვერ გაბედა ასეთი ნაბიჯების გადადგმა. ხლო რაც შეეხება მენშევიკურ მთავრობას, ის ახდლიად ქადაგებდა 1922-1923 წლებში მისი ჩამოგდების და სრულიად გაბათილების მიუშლილებელ საჭიროებას. ამ აზრს იგი ასე ასახულებდა: მაგ მთავრობას აღარავითარი უფლებრივი საფუძვლები აღარ შერჩა და თავის ფაქტურით ტყვილად აღიზიანებს ბოლშევიკებსო, ხლო ტყვილი დაპირებითა და იმედებით შეცდომაში შეყავს და აღალატიანებს ქართველ ერსო.

ყოველივე ამის შემდეგ საკსებით ბუნებრივია კითხვა, თუ როგორ მოხვდა ეს პირი ამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში პარტიულ ორგანოებში და პარტიის პოლიტიკურ მუშაობაში. ბ. გვაზავას გარეგნულად წესიერად ეყირა თავი შექმდევი წლების განმავლობაში, ხლო ამ დროის ზოგიერთი მისი მოქმედების შესახებ პარტიამ არაფერი იცოდა. პარტიამ კვლავ გარია ის თავის მუშაობაში და ასეთი ლმობიერება მისდამი იმით იყო გამოწვეული, რომ ის უფრო მსხოვანი თაობის წარმომადგენელი იყო და მის ჰალარას ზედმეტი ფასი დაედვა. მართალია ის არასოდეს ყოფილა არც პარტიის „დამაარსებლებში“ და არც პარტიის „აღმშენებლების“ მეთაურებში, მაგრამ ის აქტიური მონაწილე იყო ჩვენს პარლამენტარულს მუშაობაში და უსხოეთის ორგანიზაციაც შეეცადა მისთვის გამოენახა მისი შესაფერი საქმე, სადაც არც დიდი გამბედაობა იყო საჭირო და არც განსაკუთრებული ხასიათის სიმტკიცე. მალე გამოირკვა, რომ ის ასეთს საქმეშიც არ არის საიმედო პარტიისათვის და ისიც გამოწვეული იქმნა ინტერპარტიული საბჭოდან და მასთან ერთად დაისვა საკითხი მისი ჩამოშორებისა პარტიულ მუშაობისაგან. ბ. გვაზავამ დაასწრა და თვით წავიდა ორგანიზაციიდან, რომ ამის შემდეგ დაეწყო ზემოდ მოხსენებული მუშაობა პარტიის სახელით და პარტიის წინააღმდეგ.

ამ რიგად ეს ვაჟბატონი ერთად-ერთი იყო ჩვენს პარტიაში, რომელიც ასე უარყოფით უყურებდა საქართველოს სახელმწიფოებრივ უფლებებს 1922 წლის შემდეგ და დამხობას უპირებდა იმ მთავრობას, რომელზედაც ის ეხლა ლოცულობს. ის პირველი იყო, რომელიც საქართველოში შეიჭრა „საბჭოთა“ პასპორტით, მაშინ, როდესაც მთელი ჩვენი პარტია უმძიმეს ბრძოლაში იყო ჩამბული საქართველოს სახელმწიფოებრივობის აღსადგენად და მისი მეთაურები კიდევ ზოგი ციხეში იყო და ზოგი კიდევ აქტიურ არალეგალურ, ბრძოლას ხელმძღვანელობდა. ხლო ამ ეამად ეს

ვაქებატონი სულ ამ ბრძოლებსა და ფრონტებზედ ლაპარაკობს და ისედაც გაკადნიერდა, რომ ამ ბრძოლებში გათხრილ საფლავებისა და უსაშინელებს პირობებში მებრძოლ პარტიის სახელითაც გვევლინება.

ჩვენმა პარტიამ ათასობით გამოიყვანა მტკიცე, ურყევი და თავდადებით აღჭურვილი მამულიშვილი და მათი საფლავებით აღვსილია ჩვენი ქვეყანა. ამგვარი თვისებებით აღჭურვილ ძალების ასეთი შერჩევა უთუოდ გაუგებარი იქნებოდა და არა ბუნებრივი, უკეთუ, მათთან ერთად პარტიას თითო-ორი გვაზავები არ გამოსჩენოდა. ასეთები პარტიას ვერ წააქსევენ. მაგრამ ისინი კი, ვინც ბ. გვაზავასთანა პირებს პარტიას წაუყენებენ წინ, მხოლოდ თავის თავს გააბახებენ და შეარსებენ.

საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის
საზღვარ-გარეთის ცენტრალური ბიურო.

მინაური მიმოხილვა

ბ. რ. არსენიძის სიტყვა.

როდესაც კ. ჩხეიძე მოკვდა, სოციალ-დემოკრატიული „ბრძოლა“ და საერთო ფრონტის პირაკრული გაზეთი „დამოუკიდებელი საქართველო“ მარტო იმასა სწერდნენ, რომ ჩხეიძე დიდი ქართველი იყო. მაგრამ თუ რად მოიკლა თავი ამ დიდმა ქართველმა, კრინტიც არ დაუძრავთ. განსვენებულის მეგობრები და პატივისმცემე უნი და საზოგადოდ „მთლიანი ეროვნული ფრონტი“ თავს იმით იკმაყოფილებდა, რომ განსვენებულის საფლავზე ყოველ წლივ მიდიოდა და მერე სახლში ბრუნდებოდა. ეტყობა ასე ხელსარიელი სიარული მოსაბეზრებელი გამხდარა და წარსულ წლის თავზედ სიტყვის სათქმელად ბ. რ. არსენიძე გამოვიდა. „დამოუკიდებელმა საქართველომაც“, როგორც იყო გაბედა და ბ. რ. არსენიძის სიტყვა მთლიანად დაბეჯდა. მოგვყავს მხოლოდ მსირე ადგილი: „კავლებ თვალს ჩვენ მახლობელ წარსულს და ვხედავ, ერთი საშინელი სენი დასჩემდა ქართველ საზოგადოებრივობას: ვერ მოგვივლია ჩვენი მოღვაწეებისათვის, უდროვოდ ვკარგავთ მათ, არაჩვეულებრივი გზით, არათავისი სიკვდილით. მასხენდება ეგნატე ნინოშვილის უდროით გადასვალემა, ვანო მანაბელის უგზო-უგვლოდ დაკარგვა, ილია ჭავჭავაძის ტყვეით განგმირული შუბლი დე ახლა კიდევ ჩვენი კარლო... თავისი ხელით... გასისხლიანებული ბალიშით... არა, ამას უნდა ბოლო მოეღოს? ეს უნდა ამოიფხვრას ჩვენი ცხოვრების გზიდან“.

თქმაც არ უნდა რომ მართალი პიტყვებია და ბ. რ. არსენიძეს ამ გამბედაობისათვის მადლობა უნდა უთხრათ. ჩხეიძის ტრადიკულს და უდროვო სიკვდილს ჩვენ მუდამ გულწრფელად ვსწუხდით. მაგრამ როგორც პოეტი ამბობს: „არსაიდგან ხმა, არსით ძახილი“ იყო გამეფებული ამ სიკვდილის გარშემო. ესლა სოტა რამ მაინც ითქვა. თუ კ. ჩხეიძის სიკვდილში ქართული საზოგადოებრივობა არის დამნაშავე, ბ. რ. არსენიძის გოდებას ჩვენ აღშფოთებასაც უერთებთ. მაგრამ უფლება გვაქვს ვიკითხოთ, რომელ ქართველ საზოგადოებრივობაზედ ბრძანებს ბ. რ. არსენიძე? ჩვენ დიდი ხანა იმ შეუსაბამო აზრს შეგვაჩვიეს, რომ ერთი საქართველო და ერთი საზოგადოება არ არსებობს, ასეთ ლაზათს ჩვენში ოცდაათი წელიწადი იმეორებდნენ. ჩვენ თავად მხოლოდ იმისი თქმა შეგვიძლიან, რომ იმ საზოგადოებრივობას, რომელშიაც ჩვენ ასე იძულებით ვიყავით გამწესებული, არც ქავჭავაძისათვის გაუგმირნია შუბლი, არც ჩხეიძისათვის გაუღესია დანა. მაგრამ როგორც უკვე ითქვა, ბ. რ. არსენიძეს იმაზედაც დიდი მადლობა უნდა უთხრათ, რაც მან ბრძანა.

სარედაქციო კოლეგია.

საქართველოს
ხელნაწილების ეროვნული ბიბლიოთეკა